

SEXTING ? ‘Onze leerlingen doen daar niet aan!’

Bachelor thesis naar samenwerking in de zorg
van (toekomstige) sexting-slachtoffers

Studentnummer: 2207441

Klas: 4VV02

Opleiding: Bachelor of Social Work

Opleidingsinstituut: Fontys Hogescholen

Afstudeerrichting: Jeugd

Studiejaar: 2017-2018

Inleverdatum: 18-01-2019

Onderzoeksbegeleiders: Jan van der Velden en Viola van den Berk

Progresscode: 78V4J-AFOZ

Romy Heijboer

Samenvatting

De sociale media wereld is de afgelopen jaren flink gegroeid. Het is een steeds belangrijker medium geworden in het mensenleven. Zeker voor de jongeren van nu. Zij worden ook wel de digitale generatie genoemd (Hermes, Naber & Dieleman, 2007). Zij zijn hiermee opgegroeid en gaan razendsnel mee met de trends en ontwikkelingen. Een nieuw fenomeen dat steeds vaker voorkomt de afgelopen jaren, is sexting. Sexting is het versturen van naaktbeelden of video's via social media, maar dit beeldmateriaal wordt regelmatig ook ongewenst verspreid. In dit onderzoek ligt de focus op deze ongewenste verspreiding van naaktbeelden onder jongeren. Uit onderzoek blijkt dat jongeren nog te weinig woorden voorgelicht door zowel school als ouders (Rutgers, 2017). De gevolgen voor een jongere, wanneer er sprake is geweest van ongewenste verspreiding, kunnen leiden tot depressie, drank- of drugsverslaving of ernstige trauma's (RTL Nieuws, 2017). Daarnaast is er regelmatige sprake van victim blaming. Dit betekent dat het slachtoffer de schuld krijgt, wordt gepest of familie en vrienden schamen zich voor het slachtoffer.

Het sexting-probleem werd geverifieerd door organisatie Z, Deze organisatie geeft zelf voorlichting op scholen en bij jeugdhulpverleningsinstellingen over onder andere de onderwerpen sexting, grooming en sextortion. Tevens werd het probleem geverifieerd door zorgcoördinator Y van een onderwijsinstelling in de gemeente X.

De uitgebreide probleemanalyse leidde uiteindelijk tot de volgende hoofdvraag:

Hoe kunnen ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening in de gemeente X samenwerken in de zorg bij een (toekomstig) sexting-slachtoffer tussen de 12 en 18 jaar oud?

Om een antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag, is er gebruikt gemaakt van het theoretisch kader en wordt deze onderbouwd door de volgende drie deelvragen:

- *Hoe ervaren ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening de kennis die ze hebben over sexting?*
- *Hoe ervaren de ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening de samenwerking bij een sexting-slachtoffer op dit moment?*
- *Wat is er nodig om de zorg van een sexting-slachtoffer te optimaliseren?*

Vervolgens zijn er tien respondenten gevonden, welke actief zijn in het voortgezet onderwijs of bij jeugdhulpverlening. Zij zijn door middel van kwalitatieve interviews bevestigd. Voor ouders is er een kwalitatief surveyonderzoek opgesteld, met in totaal 17 respondenten.

Uit de resultaten blijkt dat bij zowel ouders als het voortgezet onderwijs onvoldoende kennis bestaat rondom sexting. Kop-in-het-zand gedrag is wat hier sterk naar boven komt. Men wil er niets van weten, zodat ze er niets mee hoeven doen. Bij jeugdhulpverlening wordt er al wel meer getraind omdat hier ook nog medewerkers rondlopen, die helemaal niets van het onderwerp afweten.

De privacywet zorgt op dit moment voor belemmeringen in de samenwerking. Zowel bij collega's onderling door het anonimiseren wat onduidelijkheden oplevert, als bij de toestemming die nodig is van ouders om zorg te bieden aan een jongere. Om de samenwerking te optimaliseren, zal sexting als eerst genormaliseerd moeten worden. Hierdoor wordt de drempel verlaagd voor jongeren om aan de bel te trekken bij een volwassene, wanneer er ongewenst een foto of video is verspreid (Jacobsen, Kleijer, 2015).

Daarnaast mist er op dit moment nog beleid of een protocol met betrekking tot sexting bij onderwijs- en zorginstellingen binnen de gemeente X. Uit de resultaten blijkt dan ook, dat er een sterke behoefte is aan meer voorlichting en training aan zowel de jongeren als ouders, docenten en hulpverleners over het onderwerp sexting. De conclusie die hieruit volgt is onder andere dat sexting meer genormaliseerd moet worden en de volwassen generatie zijn normen en waarden bij moet schaven. Het is bevorderlijk wanneer zij begrijpen waarom jongeren hieraan doen en daarmee voorkomen dat zij zelf aan victim blaming doen. Wanneer deze stap is gezet wordt de drempel verlaagd voor jongeren om hulp te vragen en kan er een goede samenwerking neer worden gezet. Bijvoorbeeld door een duidelijke rolverdeling onder de betrokkenen, die terug te vinden is in een protocol of beleid.

De aanbevelingen zijn gemakkelijk implementeerbaar, mochten de onderwijs- en jeugdhulpinstellingen hier open voor staan. Het gezegde dat centraal staat in de aanbevelingen is dan ook dat men het wiel niet opnieuw hoeft uit te vinden. Er is namelijk al een bestaand sextingprotocol, ontwikkeld door Bureau Jeugd & Media (2015). Hierin staat duidelijk uitgelegd wie welke rol draagt en hoe je een sexting-slachtoffer het beste kan helpen. Om sexting te kunnen normaliseren, moet er meer bekendheid voor het onderwerp komen door middel van voorlichting aan zowel jongeren, ouders, docenten en hulpverleners. Er zijn al diverse organisaties die voorlichting hierover geven, het advies is dan ook om hier meer gebruik van te maken. Daarnaast is herhaaldelijke training ook van belang voor hen allen. Voor de volwassenen gaat het dan voornamelijk om inhoudelijke informatie en het aanleren van gesprekstechnieken, zodat er niet onbewust victim blaming kan plaatsvinden. Ook bestaan er al diverse lespakketten over het onderwerp sexting welke docenten kunnen inzetten, bijvoorbeeld tijdens het mentoruur.

Voorwoord

Voor u vindt u het onderzoeksrapport over de samenwerking tussen ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening bij de zorg van een (toekomstig) sexting-slachtoffer tussen de 12 en 18 jaar oud. In opdracht van Fontys Hogescholen te Eindhoven, opleiding Sociale Studies, en in samenwerking met organisatie Z is deze scriptie geschreven.

Met veel liefde en plezier heb ik hier het afgelopen jaar mijn tijd en energie in gestoken. Als vrijwilliger ben ik al enkele jaren actief bij organisatie Z. Hierbij sta ik regelmatig voor klassen op het regulier of speciaal voortgezet onderwijs (en zelfs bij de Fontys) en geef ik voorlichting over onderwerpen zoals sexting, grooming, sextortion, grenzen, loverboys en jeugdprostitutie.

Doordat ik regelmatig met jongeren over het onderwerp sexting in gesprek ga, ging ik ervan uit dat dit normaal was. Door heftige nieuwsberichten rondom sexting, zoals zelfdoding als gevolg, werd mijn interesse gewekt om me hier meer in te verdiepen.

Het was voor mij dan ook een onverwachte ervaring dat ik erachter kwam dat bij heel veel volwassenen sexting nog als taboe wordt gezien. Er wordt niet over gepraat, tenzij het speelt. Ik kreeg zelfs als reactie '*onze leerlingen doen daar niet aan!*', wat leidde tot de titel van dit onderzoek.

Graag wil ik mijn begeleiders vanuit de Fontys, Viola van den Berk en Jan van der Velden, bedanken voor de ondersteuning, feedback en vooral de positieve motivatie die zij telkens weer boden.

Daarnaast wil ik Marjolein van der Klundert bedanken van organisatie Z, voor de tijd en energie die ze in mij heeft gestoken, maar vooral het vertrouwen wat ze mij heeft gegeven.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Eindhoven, januari 2019

Romy Heijboer

Inhoud

Inleiding	6
Hoofdstuk 1: Context en probleemschets	8
1.1 Probleemanalyse	8
Macroniveau	8
Mesoniveau	10
Microniveau	12
1.2 Probleemstelling (+ verificatie)	14
Verificatie	14
1.3 Onderzoeksdoelstelling	15
1.4 Hoofdvraag en deelvragen	15
1.5 Begripsafbakening	16
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader	17
Social media	17
Seksuele zelfobjectificatie door middel van social media	17
Sociale ontwikkeling tijdens de adolescentie	17
Theorie van Erikson	18
Biologische ontwikkeling tijdens de adolescentie	19
De mediale prefrontale cortex	19
Online afwijzing	19
Online acceptatie	20
Ouders en verzorgers	20
Het bespreken van sexting	20
Voortgezet onderwijs	21
Preventie	21
Jeugdhulpverlening	22
Victim blaming	22
Hoofdstuk 3: Methodologie	24
3.1 Onderzoekspopulatie en steekproef	24
Onderzoekspopulatie	24
Steekproef	25

3.2 Dataverzamelmethode.....	26
Semigestructureerd interview.....	26
Gestructureerd interview	27
Ethische verantwoording	27
3.3 Meetinstrument.....	27
3.4 Data-analyse	29
Hoofdstuk 4: Resultaten	30
4.1 Deelvraag 1	30
4.1.1 Ouders.....	30
4.1.2 Het voortgezet onderwijs.....	32
4.1.3 Jeugdhulpverlening	34
4.2 Deelvraag 2	35
4.2.1 Samenwerking op dit moment.....	35
4.2.2 Samenwerking n.a.v. sexting	36
4.3 Deelvraag 3	38
4.3.1 Laagdrempelig maken.....	38
4.3.2 Beleid	39
4.3.3 Preventief	40
Hoofdstuk 5: Conclusie en aanbevelingen	41
5.1 Conclusies	41
5.2 Aanbevelingen.....	47
Hoofdstuk 6: Discussie	49
6.1 Betekenis en bruikbaarheid	49
6.2 Sterkte- zwakteanalyse	50
Literatuurlijst	52
Bijlagen	55

Inleiding

"Ik ga doe. Sorry voor alles. Ik doe internet uit dus je kan sturen wat je wil. Het heeft geen nut."

Dit waren de laatste woorden van de 14-jarig Onur uit Enschede, van wie ongewenst een naaktfoto werd verspreid door drie jongeren op Instagram. De foto verspreidde zich razendsnel en na een paar uur dat Onur dit ontdekte, sprong hij van een flatgebouw en overleed hij (Timmers, 2018). Dit speelde zich af in februari 2017. In 2016 speelde er een sexting schandaal in de gemeente T waarbij er op verschillende Instagram accounts, ongewenst naaktfoto's werden verspreid van minderjarige jongeren. Dit gebeurde maandenlang, tot er ouders van één slachtoffer naar de politie toe stapte om aangifte te doen (Brasser, 2016).

Het fenomeen sexting komt steeds vaker voor. Jongeren zijn bezig met zichzelf ontwikkelen in de puberteit, zo ook op seksueel vlak. Experimenteren en ontdekken is een onderdeel van deze gezonde seksuele ontwikkeling (Crone, 2018). Maar wat gebeurt er met een jongere wanneer de naaktfoto of video ongewenst verspreid wordt? Hoe kan het dat sexting zelfs tot zelfdoding kan leiden? En hoe ziet de nazorg van een sexting-slachtoffer eruit? Dit zijn enkele vragen die de basis voor dit onderzoek vormen.

Het onderzoek is ontstaan doordat de onderzoeker regelmatig voorlichting geeft aan jongeren over het onderwerp sexting en met hen hierover in gesprek gaat. De onderzoeker vond het opvallend dat bij de vraag: *'Wie heeft er weleens een naaktfoto ontvangen?'* bijna alle jongeren hun hand opsteken. Maar bij de vraag: *'Wie heeft er wel eens een naaktfoto gemaakt en verstuurd?'* bijna niemand hierop durft te antwoorden. Er heerst nog een bepaalde taboesfeer rondom dit onderwerp. Wat opvallend was, is dat juist bij speciaal onderwijs hier wel veel meer open over werd gesproken door zowel de jongeren als de docenten tijdens voorlichtingen. De onderzoeker richt zich mede daarom ook op regulier voortgezet onderwijs in dit onderzoek. Daarnaast is er nieuwsgierigheid ontstaan naar de vraag in hoeverre jeugdhulpverlening betrokken wordt wanneer sexting speelt bij een jongere. En welke rol spelen ouders in het sexting-verhaal? Het doel van dit onderzoek is om meer inzicht te krijgen in de kennis die school, ouders en jeugdhulpverlening hebben over het onderwerp sexting, hoe zij samenwerken en welke behoeftes er zijn om de samenwerking te optimaliseren.

Het onderzoek bestaat uit zes hoofdstukken. In het **eerste hoofdstuk** wordt de probleemanalyse beschreven. Vanuit de problemen die op macro-, meso- en microniveau gebied voorkomen, wordt er een probleemstelling en onderzoeksdoelstelling opgesteld, wat leidt tot de hoofd- en deelvragen van dit onderzoek. In de begripsafbakening worden de belangrijkste begrippen toegelicht.

In het **tweede hoofdstuk** wordt het theoretisch kader beschreven. Diverse theorieën, welke betrekking hebben op het onderwerp van dit onderzoek, zullen worden toegelicht.

Het **derde hoofdstuk** beschrijft de methodologie. De onderzoekspopulatie en manier van steekproef worden beschreven. Er wordt beschreven welke dataverzamelmethode wordt gebruikt en welk meetinstrument van toepassing is, vervolgd door de uitleg van de data-analyse.

De resultaten van het kwalitatieve onderzoek zullen worden beschreven in het **vierde hoofdstuk**, gevolgd door de conclusie van de deelvragen en hoofdvraag en de aanbevelingen in **hoofdstuk vijf**.

Tot slot volgt in **hoofdstuk zes** de discussie. Hierbij wordt er gekeken naar de betekenis en bruikbaarheid van het onderzoek. Het onderzoek zal eindigen met een sterkte-zwakte analyse.

Hoofdstuk 1: Context en probleemschets

1.1 Probleemanalyse

1.1.1 Macroniveau

Op maatschappelijk niveau wordt er gekeken naar de groei van social media en het opkomend probleem van ongewenste verspreiding van naaktfoto's of video's via het internet. Er wordt gekeken naar de reactie van de maatschappij op het sexting fenomeen.

De snelle groei van social media

De jongeren van nu zijn de 'digitale generatie'. Dit omdat zij in een wereld opgroeien waar social media een hele belangrijke rol in speelt. Zij gaan razendsnel mee met de nieuwste ontwikkelingen en trends van deze moderne media. Al bijna hun hele leven hebben deze jongeren met digitalisering en internet te maken gehad, terwijl oudere generaties hier pas op een latere leeftijd mee te maken kregen (Hermes, Naber, & Dieleman, 2007).

Hoe belangrijk social media tegenwoordig is, is te zien aan de stijgende lijn van gebruikers van deze verschillende soorten media. Een voorbeeld is het stijgende aantal gebruikers van Instagram. Zo ging Instagram van 500 miljoen gebruikers in 2016 naar 600 miljoen gebruikers in 2017 wereldwijd. Uit cijfers van halverwege 2016 is bekend dat er dagelijks 95 miljoen foto's en video's worden geplaatst, die samen goed zijn voor 4.2 miljard *likes* (Oosterveer, 2017).

Ook in Nederland is er een stijgende lijn te zien in het aantal gebruikers van platforms zoals Instagram. Zo blijkt uit de cijfers van Newcom Research & Consultancy (2018) dat onder andere WhatsApp, Snapchat, YouTube en Instagram onder jongeren tussen de 15 en 19 jaar blijven groeien in populariteit. Instagram, Snapchat en YouTube zijn platforms waarbij het verspreiden van beeldmateriaal hoofddoel is, maar waar je ook mee kan communiceren. Bij WhatsApp is communicatie door middel van tekst hoofddoel, maar je kan er ook foto's, video's of geluidsfragmenten op versturen.

De snelle groei van het aantal verstuurde naaktfoto's in Nederland

Met de stijgende groei van social media en de snelheid hiervan, is er ook een stijging te zien in sexting onder jongeren. Onder sexting verstaat men: naaktfoto's, seksfilmpjes of pikante berichten die via social media worden verstuurd, ontvangen of verspreid. De sexts worden voornamelijk (56,7%) naar een partner gestuurd, blijkt uit onderzoek van Kliksafe (2017). Ruim 29% wordt naar een date gestuurd. De overige verzenders/ontvangers zijn vrienden, klasgenoten of personen die zij via internet kennen maar nog nooit hebben ontmoet.

In 2012 heeft Rutgers WPF in samenwerking met SOA AIDS Nederland en de GGD een onderzoek uitgevoerd onder jongeren in Nederland genaamd '*Seks onder je 25ste*'. Uit dit onderzoek bleek dat 8% van de jongens en 4% van de meisjes ooit hun borsten of geslachtsdelen hebben laten zien voor de webcam. 6% van de jongens en 2% van de meisjes deelden weleens een foto of filmpje van een ander.

Ditzelfde onderzoek hebben ze wederom uitgevoerd in 2017. Ditmaal gingen ze uitgebreider in op het onderwerp sexting. Uit dit onderzoek bleek dat één op de acht jongeren weleens een naaktfoto of seksfilmpje van zichzelf naar een ander heeft gestuurd. In 2012 was dit nog één op de 20 jongeren. Eén op de vier jongens en één op de vijf meisjes hebben wel eens meegemaakt dat iemand anders een naaktfoto of seksfilmpje van zichzelf aan hen stuurde.

Uit onderzoek van Kliksafe (2017) blijkt dat 90% van de jongeren verwacht dat sexting beelden worden verspreid. 64% van de jongeren weet zeker dat sexts worden doorgestuurd, wat opvallend is dat uit ditzelfde onderzoek in 2016 nog maar 10% zeker wist dat de sexts zouden worden doorgestuurd. Dit verschil in één jaar tijd is enorm. In dit onderzoek komt ook naar voren dat de drie grootste platforms voor het versturen van sexts, Snapchat, WhatsApp en Facebook zijn. Wat, zoals al eerder benoemd, op dit moment ook de meest gebruikte platforms zijn onder jongeren.

Politieke discussie sexting

Niet alleen bij jongeren en op scholen wordt sexting besproken, maar ook in de politiek is het een punt van aandacht. Het ministerie van Justitie en Veiligheid heeft de afgelopen jaren een aantal keer Kamervragen ontvangen over het onderwerp sexting. Hierbij ging het vooral om vragen omtrent de aanpak van daders, wetswijzigingsvoorstellen, preventie en de gevolgen van sexting. Het ministerie heeft niet op alle vragen een antwoord, dit vanwege het feit dat er nog te weinig onderzoek is gedaan naar het onderwerp 'sexting' en omdat de social media ontwikkelingen zeer snel verlopen (Rijksoverheid, 2016). Er is in 2017 wel het wetswijzigingsvoorstel 'wraakporno' tot stand gekomen, welke betrekking heeft op meerderjarige slachtoffers van ongewenste verspreiding van naaktbeelden (Rijksoverheid, 2018). Bij een minderjarige gaat het dan om kinderporno en dit was al een strafbaar feit.

Politie oproep: stop met sexting

Ondanks het wetsvoorstel en de bestaande wet betreffende kinderporno, is het niet erg gemakkelijk om een dader (de persoon die het beeldmateriaal ongewenst heeft verspreid of in bezit heeft) te vervolgen. Recentelijk kwam er hierdoor een bijzondere reactie op het fenomeen sexting door de politie in Nederland. Op 4 september 2018 kwam er een nationale oproep aan jongeren om te stoppen met sexting. Voorheen adviseerde zij de jongeren nog om veilig aan sexting te doen, echter hebben ze dit advies nu aangescherpt.

Het komt steeds vaker voor dat beeldmateriaal ongewenst verspreid wordt. De politie geeft aan zich vanaf nu vooral op de zware zaken te richten, bijvoorbeeld wanneer er sprake is geweest van sextortion (naaktfoto's of video's die door middel van dwang en/of afpersing zijn bemachtigd of verspreid). De lichtere zaken, bijvoorbeeld wanneer iemand zelf een foto/video heeft gestuurd maar de gevolgen niet heeft overzien, worden minder snel opgepakt (NOS, 2018).

Nieuwe privacywet

Niet alleen in Nederland is het snelgroeiende internet en de voor en tegens hiervan een punt van aandacht, ook in de rest van Europa. Om de burgers in Europa meer te beschermen tegen de negatieve kanten van het internet is er op 25 mei 2018 de nieuwe privacywet ingegaan. In Nederland heet de wet: Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). De AVG vervangt in Nederland de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp). De nieuwe privacywet is door Europa gecreëerd omdat er met de snelle groei van het internet ook een ongewenste datahandel kwam in persoonsgegevens. Een aantal wetten zijn gelijk gebleven in de nieuwe verordening, maar er zijn ook nieuwe wetten en regels bijgekomen. Men krijgt met deze nieuwe wetgeving meer macht over zijn of haar eigen gegevens. Er moet eerst toestemming worden gegeven voordat er iets mee kan worden gedaan. Om te controleren of organisaties, overheden en bedrijven zich aan de nieuwe wet houden is het zelfstandige bestuursorgaan de Autoriteit Persoonsgegevens in het leven geroepen. Bij hen kan er een klacht worden ingediend en zij delen ook de hoge boetes uit wanneer men zich niet aan de regels van de privacywet houdt (Marseille, 2018).

1.1.2 Mesoniveau

Wie krijgen er te maken met sexting-slachtoffers en waar lopen zij tegenaan?

Het voortgezet onderwijs

De nieuwe privacywet geldt voor iedereen, dus ook op scholen. Scholen beschikken over veel privacygevoelige informatie van leerlingen. Deze informatie mag niet zomaar gedeeld worden. Gevoelige gegevens mogen niet meer via e-mail of via usb-sticks worden gedeeld. Elke school moet een dataregister bijhouden, als verantwoordingsplicht, zoals bijvoorbeeld een leerlingvolgsysteem. In dit register wordt geregistreerd wie, wanneer, voor hoe lang en over welke informatie iemand bezit of bekijkt. Ouders moeten voor alles toestemming geven wanneer hun kind onder de 18 is. Dit kan gaan over beeldmateriaal dat een school maakt van leerlingen, bedoeld voor social media, maar ouders moeten ook toestemming geven als school specifieke zorg, bijvoorbeeld een onderwijskundige, pedagoog of psycholoog, voor een leerling wil inschakelen. De toestemming wordt verwerkt in een verwerkersovereenkomst waarin vertrouwelijkheid centraal staat. Geven ouders géén toestemming, dan komt de zorg er ook niet zomaar, tenzij de situatie zodanig ernstig is dat er sprake is van meldplicht bij een overheidsinstantie (Rijksoverheid, z.j.). Het contact tussen hulpverlening en voortgezet onderwijs is daardoor veranderd. Er mag niet zomaar informatie worden uitgewisseld over leerlingen. In mailcontact mogen geen namen worden genoemd maar initialen (Marseille, 2018). Dit kan onduidelijkheid veroorzaken bij medewerkers volgens zorgcoördinator Y (persoonlijke

communicatie, 4 oktober 2018), zij vertelde dat het regelmatig voorkomt dat een jongere onder de 16 jaar oud geen toestemming krijgt van ouders voor het inschakelen van professionele hulp. Volgens haar vanwege een andere culturele achtergrond of omdat ouders het probleem ontkennen.

Beleid voortgezet onderwijs

Naast de privacywet hebben onderwijsinstellingen ook te maken met de Wet Veiligheid op School. Deze wet houdt in dat een school een veilig klimaat moet creëren voor leerlingen. Het doel van deze wet is incidenten zoals pesten, ongewenst gedrag, geweld, agressie en intimidatie, zowel fysiek als online te voorkomen. De school heeft een signaleringsfunctie en moet op de hoogte zijn van het welbevinden van de leerlingen. Scholen zijn verplicht om een actief veiligheidsbeleid te voeren dat doeltreffend is (Rijksoverheid, 2014).

Wat opvalt, is dat er naar aanleiding van persoonlijk contact (oktober, 2018) en een uitgebreide zoektocht op het internet, er op geen één school in de gemeente X een beleid of protocol bestaat met betrekking tot sexting. Er zijn algemene pestprotocollen die zich richten op pesten of cyberpesten maar niet specifiek op sexting. Een aantal scholen gaven aan wel bezig te zijn met het opzetten van een beleid, maar andere scholen gaven ook aan niet bezig te zijn met het onderwerp. De meeste scholen in de gemeente gaven wel aan het vak mediawijsheid te geven aan leerlingen. Dit vak verdiept zich echter niet op het onderwerp sexting maar gaat over het gebruik van social media in het algemeen.

Er is echter al een kant-en-klaar stappenplan ontwikkeld door Solange Jacobsen en Jacqueline Kleijer van bureau Jeugd & Media (2015). Het stappenplan is openbaar en voor iedereen toegankelijk. Echter is het de vraag of onderwijsinstellingen hiervan op de hoogte zijn.

Jeugdhulpverlening

Niet alleen het voortgezet onderwijs maar ook jeugdhulpverlening krijgt te maken met sexting-slachtoffers. Waar zij op dit moment tegen aanlopen zijn de bezuinigingen in de jeugdhulp in de gemeente X. Dit bezuinigingen zijn een gevolg van de nieuwe Wet Maatschappelijke Ondersteuning die in 2015 is ingegaan. Sinds deze wetswijziging is de gemeente is verantwoordelijk geworden voor de aanpak van jeugdzorg en verantwoordelijk voor het gehele kostenplaatje, wat voorheen de provincie was. Sinds 2015 heeft de jeugdzorg in de gemeente X al veel meer miljoenen gekost dan van tevoren was ingeschat. Daarom hebben zij nu besloten om een maximumbedrag te hanteren wat in de gemeente aan jeugdzorg mag worden uitgegeven. De gemeente heeft dit besluit genomen omdat zij te weinig geld krijgen van de overheid om de jeugdzorg te kunnen bekostigen. Er is namelijk een kwart van het gehele budget bezuinigd sinds de overdracht in 2015 (Van der Kooi, 2018).

Er kwam vanuit meerdere hoeken een tegengeluid op deze maatregel van de gemeente. Eén daarvan was van Jeroen van Lieshout, vertrouwenspersoon jeugdzorg bij Zorgbelang Brabant. Hij is bang dat jongeren niet geholpen kunnen worden vanwege geld, en er sprake gaat zijn van postcodezorg (Mandemaker, 2018).

Zorgcoördinator Y van een onderwijsinstelling in de gemeente gaf ook aan dat door wachttijden die er op het moment al zijn, langdurig schooluitval als gevolg heeft. Gekeken naar het onderwerp sexting, komt het regelmatig voor dat een jongere niet meer naar school durft. Een jongere komt thuis te zitten en door de lange wachttijden is schooluitval vaak een logisch gevolg. Als er niet snel professionele hulp betrokken kan worden is de kans groot dat een leerling volledig uitvalt (persoonlijke communicatie, 4 oktober 2018).

De bezuinigingen van de gemeente X hebben niet alleen betrekking op de nazorg maar ook op preventiewerk. Organisatie Z geeft voorlichting op diverse scholen en is subsidieafhankelijk van de gemeente. Wanneer een gemeente gaat bezuinigen, is het onduidelijk voor organisaties als deze of zij door hen gesubsidieerd blijven (Van der Kooi, 2019).

1.1.3 Microniveau

Wat zijn de gevolgen voor de jongeren die slachtoffer worden en hoe pakken docenten, ouders en jeugdhulp sexting aan?

Victim-blaming

Een gevolg wat heel vaak voorkomt waar de jongere mee te maken krijgt, is 'victim-blaming'. Victim-blaming houdt in dat het slachtoffer als de schuldige wordt behandeld in plaats van de dader. Het slachtoffer wordt gepest, bespuugd, belachelijk gemaakt en uitgescholden omdat hij of zij 'dom' is geweest om een naaktfoto of video te maken. Volgens Marijke Naezer (2018) is victim-blaming onrechtvaardig en schadelijk voor slachtoffers van ongewenste verspreiding van naaktbeeldmateriaal, het leidt tot gevoelens van schaamte en schuld, waardoor slachtoffers geen hulp in durven te schakelen en waardoor het steeds moeilijker wordt om met de gebeurtenissen om te gaan.

Zoals al eerder benoemd heeft de politie recentelijk een oproep gedaan aan jongeren om te stoppen met sexting. Een tegengeluid op deze oproep van de politie kwam al snel. Onder andere van hulpverlener en spreker van bureau Jeugd & Media, Jacqueline Kleijer (2018). Haar mening is dan ook dat de politie met deze oproep de term victim-blaming versterkt. De slachtoffers krijgen nu de schuld omdat ze beeldmateriaal hebben verstuurd. Ze vindt dan ook dat de politie en de regering zich meer moeten focussen op de daders, de verspreiders, de hackers. Ze is van mening dat de drempel naar hulp verhoogd wordt door de oproep van de politie. 'Als volwassenen en zelfs de politie zeggen dat het dom is wat je doet, dan wordt dat een algemeen oordeel.' De vraag die zij dan ook stelt is: 'Zou jij nog aangifte doen of naar ouders of leraar durven stappen?'.

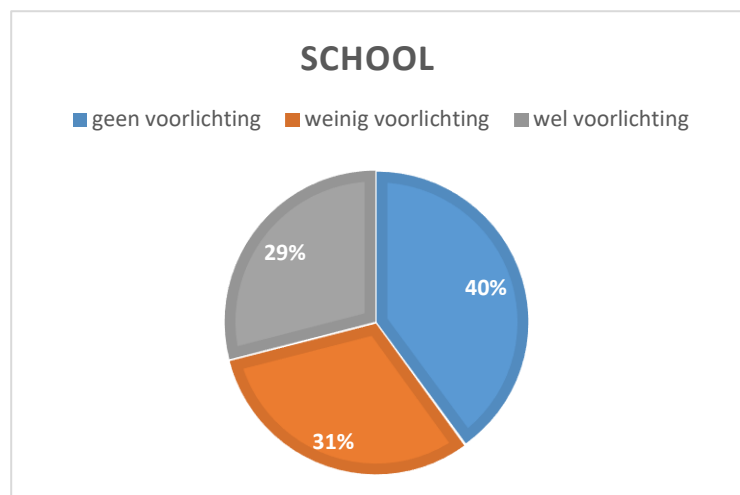
Ernstige gevolgen

Wanneer de nazorg niet soepel verloopt kan dit heftige gevolgen hebben voor een sexting-slachtoffer. Zo meldde RTL Nieuws (2017) dat uit eigen onderzoek bleek dat er veel jongeren in Nederland in een psychiatrische kliniek belanden, veroorzaakt door sexting. Tientallen van deze jongeren krijgen na sexting last van depressies, drank- of drugsverslaving en ernstige trauma's. Jeugdkliniek Yes We Can Clinics gaf aan dat 25 procent van de meisjes die ze behandelen, klachten hebben door sexting. Ook andere psychiatrische klinieken gaven aan een stijgende lijn te zien in de cliënten die zich aanmelden met klachten n.a.v. sexting.

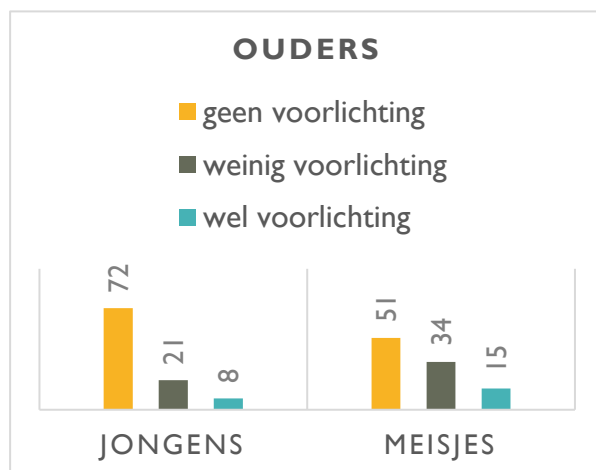
Voorlichting school en ouders

Om te voorkomen dat jongeren door sexting bijvoorbeeld uitvallen op school is het belangrijk dat zij getraind worden in het omgaan met het versturen en ontvangen van naaktfoto's of video's. Een manier om dit te doen is door ze te voorlichten over dit onderwerp. Dit kan door school gebeuren of door ouders.

In het onderzoek 'seks onder je 25ste' van Rutgers WPF uit 2017 werden jongeren gevraagd of zij op school voorlichting hebben gehad over verschillende onderwerpen. Eén onderwerp waarnaar gevraagd werd, was naaktfoto's en seksfilmpjes. De resultaten van zowel meisjes als jongens kwamen overeen (zie figuur 1).

(Fig.1)

(Fig. 2)

In ditzelfde onderzoek werd ook het onderwerp 'praten over seksualiteit met ouders' besproken. Er werd aan de jongeren gevraagd of zij het onderwerp: 'het online versturen van naaktfoto's of seksbeelden', ooit met hun ouders hebben besproken. Uit de resultaten (figuur 2) blijkt dat het merendeel van de jongeren nóóit met ouders praat over sexting.

Beroepskrachten op het voortgezet onderwijs

Hoe kan het dat er nog weinig voorlichting wordt gegeven op scholen of door ouders? Uit een gesprek met zorgcoördinator Y van onderwijsinstelling U in de gemeente X bleek dat er voorheen onder docenten en medewerkers niet genoeg aandacht was voor het onderwerp sexting. Er werden wel voorlichtingen en/of trainingen gegeven over het onderwerp, maar docenten konden zelf kiezen of ze hierbij wilde aansluiten. Nu is het zo, bij deze onderwijsinstelling, dat alle medewerkers de training (en andere trainingen) moeten hebben gevolgd binnen drie jaar tijd. Dit om te voorkomen dat sommige docenten meer geschoold zijn over een specifiek onderwerp dan andere docenten (persoonlijke communicatie, 4 oktober 2018).

Ook kwam er uit persoonlijk contact via telefoon of e-mail met meerdere scholen in de gemeente X diverse malen 'kop-in-het-zand' gedrag naar voren. Zo gaf een particuliere middelbare school in de gemeente aan dat bij hen 'sexting' niet voorkwam. Andere scholen gaven aan niet met het onderwerp bezig te zijn of andere prioriteiten te stellen. Er waren maar weinig scholen of beroepskrachten, die in gesprek wilde gaan over het onderwerp sexting en nazorg. Eén conrector van een onderwijsinstelling in de gemeente gaf aan dat zij ook vonden dat de verantwoordelijkheid meer bij de ouders lag dan bij school (persoonlijke communicatie, oktober 2018).

1.2 Probleemstelling

Uit de probleemanalyse blijkt dat er veel verschillende problemen spelen op meerdere gebieden rondom sexting-slachtoffers. Op dit moment is het onduidelijk voor ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening in de gemeente X welke stappen zij kunnen zetten wanneer er 'sexting' heeft plaatsgevonden bij een jongere tussen de 12 en 18 jaar oud. Doordat deze kennis ontbreekt is het niet duidelijk wie welke verantwoordelijkheid draagt in de samenwerking bij de zorg van een (toekomstig) sexting-slachtoffer.

1.2.1 Verificatie

Organisatie Z heeft geverifieerd dat sexting wel degelijk een probleem is bij onderwijsinstellingen en jeugdhulpverlening. Zij worden niet voor niets benaderd om over dit onderwerp voorlichting te geven. Redenen die gegeven zijn door docenten of hulpverleners om een aanvraag te doen zijn:

- *'De jongeren zijn veelal kwetsbaar en zijn zich niet bewust van gevaren van social media.'*

(Humanitas, 2017)

- *'Er zijn zaken voorgevallen binnen de school waarbij leerlingen foto's of filmpjes hebben doorgestuurd van zichzelf of anderen. Hierop zijn naaktheid of zelfs seksuele handelingen te zien.'* (Humanitas, 2017)

Naar aanleiding van een gesprek met zorgcoördinator Y van een onderwijsinstelling in de gemeente X werd duidelijk dat de zorg rondom sexting-slachtoffers daadwerkelijk een probleem is. Een onderwijsinstelling heeft zorgplicht, onder andere door de Wet Veiligheid op School. Ouders hebben ook zorgplicht over hun jongere. Scholen kunnen zorg maar tot op een bepaalde hoogte bieden, hierna moet professionele jeugdhulp ingeschakeld worden. Dit is echt niet altijd mogelijk, bijvoorbeeld

wanneer ouders geen toestemming geven. Met de nieuwe privacywet wordt hier nog strenger naar gekeken. Sexting casussen zijn vaak lastig omdat jongeren niet altijd willen dat ouders hiervan op de hoogte worden gebracht. Bijvoorbeeld vanwege het hoge schaamtegevoel of vanwege de culturele achtergrond. Deze zorgcoördinator gaf ook aan dat jongeren vaak lang moeten wachten op professionele hulp vanwege de wachttijden door bezuinigingen. Hierdoor kan langdurige schooluitval ontstaan. Er heerst onduidelijkheid over wie welke verantwoordelijkheid draagt in de zorg van een sexting-slachtoffer (persoonlijke communicatie, 4 oktober 2018).

1.3 Onderzoeksdoelstelling

Aan de hand van dit onderzoek wordt kennis verzameld over hoe ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening elkaar kunnen vinden in de zorg van een (toekomstig) sexting-slachtoffer in de leeftijd tussen de 12 en 18 jaar oud. Met deze kennis worden in dit onderzoeksrapport aanbevelingen geschreven voor ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening in de gemeente X waarmee zij in staat zijn om tot overeenstemming te komen over de verschillende stappen die moeten worden gezet wanneer een jongere slachtoffer wordt van sexting.

1.4 Hoofdvraag en deelvragen

Hoofdvraag:

Hoe kunnen ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening in de gemeente X samenwerken in de zorg bij een (toekomstig) sexting-slachtoffer tussen de 12 en 18 jaar oud?

Deelvraag 1:

Hoe ervaren ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening de kennis die ze hebben over sexting?

Deelvraag 2:

Hoe ervaren de ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening de samenwerking bij een sexting-slachtoffer op dit moment?

Deelvraag 3:

Wat is er nodig om de zorg van een sexting-slachtoffer te optimaliseren?

1.5 Begripsafbakening

Sexting

Het maken en delen van seksueel getint materiaal. Dit kunnen naaktfoto's of video's zijn of seksueel getinte berichten (Naezer, 2018). In dit onderzoek wordt er met sexting bedoeld de ongewenste verspreiding van dit materiaal.

Ouders

Biologische en niet-biologische ouders en/of voogden. De opvoeders van een jongere in de thuissituatie. Het kan gaan om één ouder of meerdere ouders.

School/ voortgezet onderwijs

Het reguliere voortgezet onderwijs wordt verstaan onder school in dit document. Daarnaast kunnen er ook de docenten, medewerkers en leden van het zorgteam mee worden bedoeld. Er is niet gefocust op één onderwijsinstellingen maar op scholen binnen de gemeente X.

Jeugdhulpverlening

In dit onderzoek is er niet specifiek gefocust op één jeugdhulpverleningsorganisatie. Dit is namelijk casusafhankelijk bij sexting. Soms wordt er ambulante jeugdhulp betrokken, andere keren kan jeugd-GGZ worden ingeschakeld. Onder jeugd-GGZ wordt verstaan huisartsen, medisch specialisten, deskundigen in dienst van de gemeente of een jeugdarts (Rijksoverheid, z.j.).

Social media

Online platforms zoals WhatsApp, Instagram, Facebook, Snapchat, Twitter, welke gebruikt worden voor het uitwisselen van informatie zoals tekst, geluid of beeldmateriaal (Schols, et al., 2011).

Victim-blaming

Niet de pleger (de verspreider), maar het slachtoffer (de afzender) krijgt de schuld van de ongewenste verspreiding van naaktmateriaal (Naezer, 2018).

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

2.1 Social media

Dat mensen tegenwoordig een groot deel van hun tijd online spenderen is een feit. Maar wat doen ze daar en waarom? En welke platforms worden er door hen gebruikt en waarvoor? Vroeger was het zo dat men zich op internet liet informeren en vermaken. De rol van de mediagebruiker is snel veranderd in de afgelopen jaren. Tegenwoordig is participeren en creëren ook een belangrijke rol van de gebruiker. Volgens Schols, Duimel en De Haan (2011) wordt de sociale media gebruikt voor de 3 C's: content, contact en creatie. Content staat voor het gegeven dat het internet door de meeste mensen wordt gebruikt om verschillende soorten informatie te vinden. Deze mensen zijn geïnteresseerd in wat anderen publiceren, maar dragen hier zelf weinig tot niets aan bij. Deze mensen worden ook wel *lurkers* genoemd (Van Dijck, 2009). Contact staat voor communiceren of interacteren met medegebruikers op het internet. De laatste 'C' van creatie staat voor de mogelijkheid van mediagebruikers om een eigen bijdrage te leveren aan de content op het internet.

2.2 Seksuele zelfobjectificatie door middel van social media

Social media wordt tegenwoordig onder andere gebruikt voor beeldmateriaal. De 'sexy selfie' is een snelgroeiend en genormaliseerd fenomeen in de online wereld. Onder een 'sexy selfie' verstaan we onder andere het plaatsen van beeldmateriaal met als inhoud een afgetraind lichaam, poseren in badkleding of flirtend in de camera kijken. De behoefte tot sexy zelfpresentatie onder jongeren via social media wordt steeds groter. Deze vorm van seksuele zelfobjectificatie wil zeggen dat de persoon op het beeldmateriaal als lustobject wordt beschouwd. Aangezien deze 'sexy selfies' steeds meer en meer online voorkomen gaan jongeren dit als de normale realiteit zien. Dit komt omdat deze foto's of video's veel likes krijgen en in de ogen van jongeren dus geaccepteerd worden (Oosten, 2016).

Uit ouder onderzoek naar traditionele media (televisie, magazines etc.) blijkt dat jongeren bepaalde opvattingen en gedragingen overnemen uit de media via processen als identificatie en imitatie. Met de snelheid van social media tegenwoordig, vinden deze processen in een nog sterkere mate plaats. Dit omdat het geseksualiseerde beeldmateriaal niet alleen van bekende persoonlijkheden komt maar ook vanuit de eigen sociale kring en leeftijdsgenoten (Oosten, 2016).

2.3 Sociale ontwikkeling tijdens de adolescentie

In de adolescentiefase is een jongeren veel bezig met identificatie en imitatie. Het is een heftige periode en er verandert veel op fysiek, cognitief en sociaal gebied. Het lichaam van een jongere begint te veranderen maar ook zijn of haar gedachtegang (Crone, 2018).

2.3.1 Theorie van Erikson

Dat jongeren in de adolescentiefase bezig zijn met identificatie en een eigen rol vinden beschrijft Erik Erikson (1902-1994) in zijn theorie. Hij beschrijft dat men in de loop van het leven acht levensvaardigheden moet aanleren om als mens zijnde goed te kunnen functioneren.

Hij heeft deze in 8 stadia onderverdeeld, waar van de vijfde fase betrekking heeft op jongeren tussen de 12 en 18 jaar oud, zoals beschreven in tabel 1:

5. Identiteit versus identiteitsverwarring	Adolescentie 12 – 18 jaar	Bewustzijn van de eigen uniekheid en van de eigen rol in het verdere leven	Onvermogen om de juiste rollen in het leven te identificeren
--	------------------------------	--	--

(Tabel 1)

Jongeren zitten in het stadium van identiteit versus identiteitsverwarring. Ze proberen er in deze fase achter te komen wat hen uniek maakt en wat hen onderscheidt van anderen. De vraag 'wie ben ik?' houdt hen erg bezig in deze periode. Ze zijn bezig met hun eigen specifieke sterke en zwakke punten te ontdekken en hoe ze deze kunnen gebruiken in de rol die ze langzaam aannemen in de samenleving. Tijdens dit proces zijn ze nog vooral aan het ontdekken en aan het experimenteren met verschillende rollen. Ze doen dit door zichzelf proberen te begrijpen door de keuzes die ze maken die betrekking hebben op hun persoonlijke, beroepsmatige, seksuele en politieke overtuigingen (Feldman, 2016).

Het ontdekkingsproces van een rol aannemen in de maatschappij doen ze niet geheel alleen. Het 'erbij horen' is in deze levensfase een erg belangrijke bezigheid. Ze hebben behoefte aan sociale vergelijking. Ze ervaren verandering van hun eigen mening, losgekoppeld van de mening van hun ouders, verandering van capaciteit en fysieke veranderingen. Ze zoeken steeds meer contact met andere jongeren die ook deze veranderingen ervaren. Ze zijn aan het experimenteren met welke 'rol' ze willen spelen in de maatschappij. Leeftijdsgenoten verschaffen informatie over welke rollen en welk gedrag wel of niet geaccepteerd wordt. Ze fungeren als referentiekader voor de jongere. Een jongere kan zich tot een bepaalde referentiegroep toevoegen om zich aan hun normen en standaarden aan te passen en deze over te nemen. Echter is dit niet noodzakelijk. Jongeren kunnen ook zonder zich direct bij een referentiegroep aan te sluiten, zich aan hun normen en standaarden aanpassen (Feldman, 2016).

In deze tijd van social media is het makkelijker voor jongeren om zich op bepaalde referentiegroepen te focussen waar ze niet direct bij aan hoeven te sluiten, het gebeurt inmiddels allemaal online. Online is alles te volgen, wat hip of trendy is en wat afgekeurd wordt. De normen of standaarden van deze referentiegroepen kunnen online veel hoger liggen dan ze daadwerkelijk zijn. Het is online makkelijker om veel likes te krijgen dan in het dagelijks leven. Op straat zal je minder snel honderd keer een compliment krijgen terwijl je online binnen een aantal minuten honderd likes kan krijgen (Crone, 2018).

2.4 Biologische ontwikkeling tijdens de adolescentie

Dat jongeren naaktfoto's of video's maken is voor sommige volwassenen erg onbegrijpelijk. Echter heeft dit gedrag ook een biologische verklaring. Tijdens de puberteit zijn de hersenen van jongeren namelijk nog flink aan het ontwikkelen.

2.4.1 De mediale prefrontale cortex

Eén belangrijk deel van de hersenen wat nog volop in ontwikkeling is, is de prefrontale cortex. In de prefrontale cortex ligt de mediale frontale cortex naast de laterale frontale cortex. De laterale frontale cortex is betrokken bij ratio en redeneren en de emotie gerelateerde subcorticale structuren. De mediale frontale cortex is belangrijk voor het nadenken over gedachten van jezelf en anderen. Deze processen liggen erg dicht bij elkaar. Dit gehele hersengebied wordt actief wanneer mensen denken aan sociale situaties. Bij jongeren is de activiteit in de mediale frontale cortex sterker wanneer zij over sociale situaties moeten nadenken die bijvoorbeeld over een ander gaan ('perspectief nemen') of wanneer zij emoties of gedachten moeten aflezen bij een ander dan wanneer volwassenen hierover moeten nadenken. Deze processen zijn door Uta en Chris Frith verondersteld als de *theory of mind*. De processen verwijzen naar de vaardigheden om te begrijpen dat andere mensen andere gedachten kunnen hebben dan jijzelf en om deze andere gedachte te interpreteren en de handelingen van anderen te voorspellen (Crone, 2018).

Uit dit fysiologisch gegeven blijkt dat het niet gek is dat wanneer jongeren bijvoorbeeld een naaktfoto versturen zij er niet altijd van uit gaan dat de ander, andere bedoelingen kan hebben met de foto. Hun hersenen zijn nog niet ver genoeg ontwikkeld om vanuit andere perspectieven te kunnen nadenken.

Wat ook opvallend is, is dat wanneer een jongere verliefd is, er een sterke activiteit in de verschillende emotionele pleziergebieden is te zien in de hersenen en een verminderde activiteit in de mediale frontale cortex. Dit kan verklaren waarom het voor verliefde jongeren nog moeilijker is, wanneer zij een naaktfoto of video versturen naar een 'geliefde', om te begrijpen dat de ander, andere bedoelingen heeft met de foto of te kunnen voorspellen dat de ander de foto kan verspreiden (Crone, 2018).

2.4.2 Online afwijzing

Al eerder werd er over de 'sexy selfies' van jongeren gesproken (Oosten, 2016). Dit heeft ook een fysiologische verklaring. In de puberteit richten jongeren zich steeds meer op leeftijdsgenoten, in het echte leven maar ook veel van hun uitwisselingen vinden plaats via social media. Jongeren worden veelvuldig blootgesteld aan de beoordeling door anderen. Dit door de likes die ze krijgen op een foto of filmpje, maar ze worden ook beoordeeld door uit een groepsapp te worden verwijderd of door negatieve reacties die ze krijgen op content (foto's, video's of berichten) wat ze online plaatsen. Er kan een gevoel van buitensluiting worden ervaren die net zo negatief is online als in het dagelijks leven.

Uit wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat wanneer iemand online werd buitengesloten er in de hersenen dezelfde activiteit werd gezien als wanneer iemand fysieke pijn ervaart. Wanneer een jongere in het verleden zich al eens buitengesloten heeft gevoeld, gepest is of onveilig gehecht is, heeft deze een nog heftigere reactie in het pijnnetwerk (Crone, 2018).

Wanneer jongeren een afwijzingssignaal ontvangen bij de beoordeling over hun eigen profielfoto, is er een versterkte hersenactiviteit te zien in de mediale prefrontale cortex. Zoals al eerder benoemd, het deel van de hersenen dat je laat nadenken over de gedachten van een ander en deze gedachten probeert te begrijpen. Het is dus een feitelijk gegeven dat wanneer een jongere afwijzing ervaart dit een pijnreactie oproept in de hersenen en deze dus extra hard moeten werken in de mediale prefrontale cortex om de afwijzing van een ander te proberen te begrijpen (Crone, 2018).

2.4.3 Online acceptatie

Wanneer een jongere veel likes krijgt en er dus een gevoel van acceptatie ontstaat, dan is er een toenemende hersenactiviteit te zien in het plezier- en beloningsgebied (ventrale striatum). Echter is er een verminderde activiteit te zien in de ventrale striatum bij jongeren die een verleden hebben met depressie of onveilige hechting wanneer zij likes krijgen (Crone, 2018).

Deze vorm van communiceren, met likes en dislikes, is erg belangrijk voor jongeren. Er wordt door onderzoekers gesproken over iemands 'cool-ratio'. Er wordt dan gekeken naar iemands online positie door het aantal volgers in verhouding met het aantal mensen dat de persoon zelf volgt. Uit onderzoek is gebleken dat wanneer jongeren beeldmateriaal zien met veel likes, dit een verhoogde hersenactiviteit laat zien in het pleziergebied vergeleken met beeldmateriaal met minder likes (Crone, 2018).

2.5 Ouders en verzorgers

2.5.1 Het bespreken van sexting

Er worden aan opvoeders verschillende handvaten gegeven over hoe zij het onderwerp 'sexting' met hun jongere kunnen bespreken. Dit zijn vooral tips en adviezen op het gebied van preventie. Er wordt aan opvoeders geadviseerd om al in de prepuberteit het onderwerp 'sexting' te bespreken. Ook al zijn kinderen onder de 12 jaar misschien nog niet bezig met seksualiteit en leeftijdsgenoten, ze zijn al wel actief op het internet en social media. Het is belangrijk dat de opvoeders de gevaren van sexting bespreken, zoals het ongewild doorsturen en de verspreiding van een naaktfoto en de wettelijke gevolgen die er zijn, zoals wanneer er een foto wordt verspreid van een minderjarige. Dit is illegaal en strafbaar, ook wanneer de jongere zelf onder de 18 jaar is. Het is belangrijk dat opvoeders bewust van deze informatie zijn en dit dus kunnen doorgeven aan hun kinderen. Ze moeten aan hun kinderen duidelijk maken dat het niet acceptabel is wanneer een ander over hun grenzen probeert te gaan en zeker niet wanneer dit door middel van dwang gebeurt. Het advies aan ouders is ook om dit

onderwerp regelmatig te bespreken met hun jongere. Opvoeders moeten laten zien dat ze achter hun jongere staan en toegankelijk zijn om over dit onderwerp te praten (Moreno, 2018).

Dit advies is echter makkelijk gezegd dan gedaan. In de adolescentiefase is een jongere namelijk bezig met zich losmaken van de opvoeder en ervaren ze hen niet meer als het alwetende orakel. Het is een levensfase die bekend staat dat er veel conflicten en heftige discussies ontstaan tussen opvoeder en de jongere. Een jongere zoekt liever informatie bij leeftijdsgenoten in deze fase dan bij volwassenen (Becker, 2018).

Het gegeven advies om open met je kind over dit onderwerp te praten is niet voor elke ouder mogelijk vanwege verschillende geloofsovertuigingen. Zo zijn er meerdere geloofsovertuigingen die geloven dat seks pas plaatsvindt na het huwelijk. Voor strenggelovige opvoeders is het zelfs in deze tijd dus nog taboe om met hun jongere over seksualiteit te praten. Voor een jongere van strenggelovige opvoeders kan dit erg lastig zijn omdat ze wel in de ‘moderne’ wereld opgroeien maar op traditionele wijze worden opgevoed. Ze leven met een dubbele identiteit. De angst voor afwijzing en uitsluiting wanneer er problemen op het gebied van seksualiteit plaatsvinden is bij hen groter dan bij niet gelovige of minder strenggelovige jongeren (Becker, 2018).

2.6 Voortgezet onderwijs

In de adolescentiefase bevindt een jongere zich het merendeel van de tijd op school. Ze maken hier nieuwe contacten en zijn bezig met uitvogelen waar hun interesses liggen. Het voortgezet onderwijs is dus een belangrijke omgeving voor een jongere tijdens een belangrijke ontwikkelingsfase in hun leven. De nieuwe contacten die ze maken kunnen positief zijn, namelijk nieuwe vriendschappen of liefdes, maar ook negatief zoals bijvoorbeeld pestkoppen (Crone, 2018). Het voortgezet onderwijs is een belangrijke factor wanneer er wordt gesproken over een negatieve ervaring met sexting, omdat vaak wanneer het misgaat het beeldmateriaal dat online verspreid wordt de gehele school rondgaat.

2.6.1 Preventie

Op middelbare scholen wordt er lesgegeven over mediawijsheid en worden er voorlichtingen gegeven over de gevaren van social media. De organisatie Z, is een belangrijke organisatie in de gemeente X die preventief voorlichting geeft over ‘Gevaarlijke Liefde’. Tijdens de voorlichting komen onder andere de volgende onderwerpen aan bod: sexting, grooming en sextortion maar ook loverboys en lovergirls (mensenhandelaren), jeugdprostitutie, grenzen herkennen en aangeven. De organisatie is zich ervan bewust dat jongeren bezig zijn met experimenten en het ontdekken van hun seksualiteit en dat sexting hier een onderdeel van is. Zij verbieden de jongeren dit dan ook niet, maar geven advies om het veilig te doen. Bijvoorbeeld door onherkenbare foto's te maken, zodat wanneer het beeldmateriaal dan toch verspreid wordt, het moeilijker is om het slachtoffer te herkennen (Humanitas, z.j.).

2.7 Jeugdhulpverlening

School en ouders kunnen een jongere inlichten en informeren over de gevaren van sexting, maar wanneer het dan toch misgaat en er ongewenst beeldmateriaal wordt verspreid, kan er jeugdhulpverlening bij worden betrokken. Met de nieuwe participatiesamenleving wordt er door hulpverlening tegenwoordig vooral systeemgericht gewerkt. Dit houdt in dat het hele 'systeem' oftewel netwerk van een cliënt wordt betrokken bij de hulpverlening. In de gemeente X wordt de methodiek van Welzijn Nieuwe Stijl toegepast (Movisie, 2013).

2.8 Victim blaming

In de probleemanalyse kwam het onderdeel victim blaming al eens naar voren. Deze term wordt gebruikt omdat in het geval van sexting, de ongewenste verspreiding van een naaktfoto, de 'schuld' vaak bij het slachtoffer wordt gelegd in plaats van bij de pleger. Het slachtoffer had maar geen foto moet maken, is dom en wordt uitgescholden, gepest of erger door omstanders. Marijke Naezer, cultureel antropologe gespecialiseerd in gender en seksualiteit schrijft over shame-sexting in haar artikel '*sexting: een beter verhaal.*' (2018). Om te voorkomen dat een slachtoffer te maken gaat krijgen met victim blaming zijn er drie belangrijke punten. Als eerste benoemt zij dat wij als maatschappij onder sexting moeten verstaan het vrijwillig versturen en ontvangen van naaktbeelden. Het onvrijwillig verspreiden van naaktbeelden (shame-sexting) noemt zij grensoverschrijdend seksueel gedrag. Het is van groot belang volgens Naezer om consequent onderscheid te maken in het vrijwillig en grensoverschrijdend seksueel gedrag.

Het tweede punt wat Naezer (2018) benoemt is de verantwoordelijkheid van het seksueel grensoverschrijdend gedrag wat bij de pleger (verspreider) ligt en niet bij het slachtoffer. De pleger is op dit moment vaak onzichtbaar, wat victim blaming versterkt. Vaak wordt de vraag gesteld: 'waarom maak je een sexy foto?' in plaats van 'waarom zou je een sexy foto ongewenst verspreiden?'. De onzichtbaarheid van de pleger wordt onbewust ook versterkt door de woorden die we gebruiken. Zo schrijft Naezer hoe er vaak wordt gezegd: 'de foto lekte uit' of 'de foto ging de hele school door'. Hierdoor wordt de pleger niet genoemd. Wanneer er zou worden gezegd 'de klasgenoten stuurden de foto door naar leerlingen uit andere klassen', staat er al een heel ander verhaal. Op deze manier verschuift de schuld al meer naar de pleger in plaats van het slachtoffer.

Het derde punt wat Naezer (2018) beschrijft zijn de omstanders. De verspreiding van een foto of video is vaak niet het ergste, maar de reactie van de omstanders. De pesterijen door leerlingen, van uitschelden tot bespugen, familie, vrienden en kennissen die zich schamen. Het direct of indirect beschuldigd worden dat het iemands eigen schuld is en het kan zelfs leiden tot seksueel lastigvallen of seksueel geweld. Ouders, docenten, hulpverleners, (zoals al eerder benoemd) politiemedewerkers en wetenschappers die blijven adviseren dat jongeren niet aan sexting moeten doen, sluiten zich hierdoor aan bij de groep omstanders die victim blaming versterkt.

Door het advies wat zij geven leggen zij de verantwoordelijkheid bij het slachtoffer en niet bij de pleger die ongewenst het beeldmateriaal verspreid. Hierdoor wordt het seksueel grensoverschrijdend gedrag (het shame-sexting) genormaliseerd in plaats van het gezonde sexting gedrag.

Hoofdstuk 3: Methodologie

In dit hoofdstuk wordt de methodologie van dit onderzoek beschreven. Er wordt beschreven welke stappen worden doorlopen om antwoord te krijgen op de hoofd- en deelvragen. Het is een kwalitatief onderzoek. Er is hiervoor gekozen omdat er nog weinig onderzoek is gedaan naar het probleem. Het probleem in dit onderzoek dat centraal staat is de samenwerking van diverse partijen rondom een eventueel toekomstig sexting-slachtoffer tussen de 12 en 18 jaar oud. In paragraaf 3.1 wordt er ingegaan op de onderzoekspopulatie en de steekproef. Gevolgd door paragraaf 3.2 waarin de dataverzamelingsmethode staat beschreven. Paragraaf 3.3 beschrijft het meetinstrument en tot slot de data-analyse in paragraaf 3.4.

3.1 Onderzoekspopulatie en steekproef

3.1.1 Onderzoekspopulatie

Bij kwalitatief onderzoek bestaan er drie typen onderzoekseenheden: situaties of locaties, groepen mensen en personen (Baarda et al., 2013). Om te weten welke onderzoekseenheid moet worden gebruikt, wordt er gekeken naar de vraagstelling. In dit onderzoek luidt de hoofdvraag als volgt: 'Hoe kunnen ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening in de gemeente X samenwerken in de zorg bij een (toekomstig) sexting-slachtoffer tussen de 12 en 18 jaar oud?'.

In dit onderzoek gaat het over een situatie, het geheel van omstandigheden waarin zich een bepaald verschijnsel voordoet (Baarda et al., 2013). Het verschijnsel in dit onderzoek is de ongewenste verspreiding van een naaktfoto of video van een jongere tussen de 12 en 18 jaar oud. Volgens de wet is een jongere leerplichtig tot en met de leeftijd van 16 jaar en is er tussen de 16 en 18 jaar oud sprake van kwalificatieplicht (Rijksoverheid, z.j.).

In dit onderzoek is er bewust gekozen voor slachtoffers, welke nog schoolgaande jongeren zijn. Om de doelgroep specifieker te maken betreft dit onderzoek (toekomstige) slachtoffers van het regulier voortgezet onderwijs. Er van uitgegaan dat een jongere tot en met 18 jaar onder de verantwoordelijkheid valt van een wettelijke vertegenwoordiger (art. 245, art 247 BW1), zoals een ouder of voogd, speelt deze ook een rol in de situatie. Wanneer er ongewenst naaktbeelden verspreid worden van een jongere, kan er een zodanig ontwrichte situatie ontstaan dat er jeugdhulpverlening moet worden ingeschakeld

Om de onderzoeksvraag concreet te maken, is er gekozen om de volgende drie belangrijkste betrokken actoren van een (eventueel toekomstig) sexting-slachtoffer te gebruiken als waarnemingseenheden: ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening. Deze drie actoren kunnen informatie geven over de situatie. Om het begrip voortgezet onderwijs specifieker te maken wordt er in deze situatie bedoeld: de betrokken medewerkers binnen de school, bij een leerling. Dit kan bijvoorbeeld een docent zijn, een mentor, een vertrouwenspersoon of zorgcoördinator. Onder jeugdhulpverlening worden respondenten verstaan die professionele hulp bieden aan jeugdigen.

Dit kan een maatschappelijk werker zijn, huisarts, seksuoloog, psycholoog, orthopedagoog, jeugdbeschermer etc. Het moet om een jeugdhulpverlener gaan die zorg kan bieden bij een sexting-slachtoffer. In dit onderzoek kan de respondent ook een persoon zijn die informatie kan geven over de jeugdhulpverlener die de zorg biedt. Dit omdat het casusafhankelijk is welke vorm er van jeugdhulpverlening wordt ingezet (en of deze wordt ingezet). Het betreft in dit onderzoek waarnemingseenheden uit de gemeente X. Er is hiervoor gekozen omdat, door de nieuwe WMO de gemeente verantwoordelijk is geworden voor de jeugdhulp (Timmers, 2018). Het is gemeenteaafhankelijk hoe de jeugdhulp wordt aangeboden. Daarom zullen de VO-scholen in deze specifieke gemeente worden benaderd.

3.1.2 Steekproef

Zoals eerder vermeld worden in dit onderzoek drie actoren als respondent gevraagd, namelijk; ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening. Deze drie waarnemingseenheden zullen via verschillende steekproeven worden benaderd.

Allereerst de 'ouders' als respondent. Om deze doelgroep te bereiken wordt er gebruik gemaakt van een niet-gerichte aselechte steekproef. Deze manier wordt gebruikt om iets te weten te komen over een omvangrijke populatie van eenheden, die in belangrijke mate gelijke kenmerken hebben en beschikken over een steekproefkader. In het geval van de waarnemingseenheid 'ouders' moeten zij het kenmerk hebben dat ze een kind hebben tussen de 12 en 18 jaar oud is, die schoolgaand is op het regulier voortgezet onderwijs. De respondenten zullen op basis van toeval worden benaderd, hierdoor is er sprake van een enkelvoudige aselechte steekproef (Baarda et al., 2013).

De tweede waarnemingseenheid is het voortgezet onderwijs. Om een goede vertegenwoordiging te hebben van de situatie wordt er niet gefocust op één onderwijsinstelling. Door middel van de getrapte (hiërarchische) steekproef zullen alle regulier voortgezet onderwijsinstellingen in de gemeente X worden benaderd om mee te werken aan het onderzoek. Vanuit de steekproef van de grote onderzoekseenheid (voortgezet onderwijs), wordt vervolgens een weer een steekproef gedaan voor een kleinere onderzoekseenheid, namelijk een docent, mentor, vertrouwenspersoon of een zorgcoördinator. Deze aselechte steekproef is een tweetrapssteekproef. De twee stappen bestaan echter uit twee verschillende vormen van een steekproef. Bij de eerste stap, het vinden van scholen, wordt er gebruik gemaakt van een gerichte steekproef. Er wordt hierbij gekeken naar het 'typerend geval', oftewel regulier voortgezet onderwijs. Dit is de meest voorkomende vorm van onderwijs in de gemeente X (Baarda et al., 2013). Bij de tweede stap, de steekproef voor de kleinere onderzoekseenheid, kan er gebruik worden gemaakt van de sneeuwbalsteekproef. Wanneer er bijvoorbeeld een geschikte docent wordt gevonden op een onderwijsinstelling, kan deze gevraagd worden of deze nog andere collega's hebben die ook willen meewerken aan het onderzoek. Op deze manier breidt de steekproef zich uit via het netwerk van de eerder geworven respondent.

Daarnaast kan er bij deze tweede stap worden gekozen voor de gerichte steekproef 'afwijkende gevallen', door docenten of te interviewen die niet bekend zijn met het onderwerp sexting (Baarda et al., 2013).

De derde waarnemingseenheid in dit onderzoek is de jeugdhulpverlening. Om respondenten uit deze doelgroep te werven wordt gebruik gemaakt van de vindplaatsgerichte steekproef. Dit is een niet-gerichte steekproef waarbij er op plaatsen op zoek wordt gegaan, waar de grootste kans is om in contact te komen met professionals in de jeugdhulpverlening. In dit onderzoek verstaat men onder plaatsen: diverse organisaties in de gemeente X die verbonden zijn aan de jeugdhulp (Baarda et al., 2013).

3.2 Dataverzamelmethode

Om de beste resultaten uit het onderzoek te halen, is er gekozen voor een kwalitatief onderzoek. Om de hoofdvraag: *'Hoe kunnen ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening in de gemeente X samenwerken in de zorg bij een (toekomstig) sexting-slachtoffer tussen de 12 en 18 jaar oud?'*, zo goed mogelijk te kunnen onderzoeken, wordt het kwalitatieve interview in combinatie met het kwalitatieve surveyonderzoek, gebruikt als dataverzamelmethode.

3.2.1 Semigestructureerd interview

De onderzoekseenheden 'voortgezet onderwijs' en 'jeugdhulpverlening' worden door middel van een kwalitatieve methode onderzocht. De kwalitatieve methode die wordt gebruikt is het houden van interviews. De respondenten uit deze onderzoekseenheden zullen allen worden benaderd voor een individueel gesprek. Er wordt gebruik gemaakt van een semigestructureerd interview. Het voordeel hiervan is dat de kandidaten open kunnen worden bevraagd, maar er toch een structuur in het interview aanwezig is. Door middel van een grondige voorbereiding is er een lijst opgesteld met onderwerpen die aan bod kunnen komen, dit wordt ook wel de topiclijst genoemd. Er zijn twee elementen kenmerkend voor een kwalitatief interview. Ten eerste moeten de vragen die gesteld worden passen binnen het referentiekader van de respondent. Dit houdt in dat de vragen behoren tot het onderwerp zoals deze is geïntroduceerd. In dit onderzoek is het onderwerp: *'Hoe kunnen ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening in de gemeente X samenwerken in de zorg bij een (toekomstig) sexting-slachtoffer tussen de 12 en 18 jaar oud?'*. De vragen moeten gaan over de ervaringen die de participant heeft met dit onderwerp en in begrijpelijke taal. De vragen over bijvoorbeeld 'sexting' of 'samenwerking' zullen anders geformuleerd worden, wanneer deze aan een docent of aan een jeugdhulpverlener worden gesteld. Ten tweede moet de interactie met de respondent goed verlopen, zowel vanuit het menselijk perspectief als vanuit het onderzoeksdoel. Dit doet men door soms langer stil te blijven staan bij bepaalde onderwerpen en door met interesse te luisteren en door te vragen (Boeije, 2012).

3.2.2 Gestructureerd interview

Om de reikwijdte te vergroten, wordt er voor dit onderzoek gebruik gemaakt van een kwalitatief surveyonderzoek bij de onderzoekseenheid 'ouders'. De vragen voor 'ouders' worden in begrijpelijke taal geformuleerd. Deze onderzoekseenheid zal online benaderd worden om mee te werken. Een respondent kiest er vrijwillig voor om mee te werken aan het onderzoek. Er wordt duidelijk vermeld waar het onderzoek over gaat, dat het invullen van de vragenlijst volledig anoniem is en de resultaten worden gebruikt voor dit onderzoek. Het theoretisch kader de leidraad voor de vragenlijst. Er zal dus worden gevraagd naar onderwerpen zoals social media, sexting, school, jeugdhulpverlening.

3.2.3 Ethische verantwoording

Om ervoor te zorgen dat het onderzoek ethisch verantwoord is moet er aan een aantal eisen worden voldaan, namelijk; vrijwillige medewerking, juiste voorlichting, anonimiteit en afwezigheid van nadelige effecten.

De vrijwillige medewerking aan dit onderzoek blijkt uit de informed consent. Er is sprake van informed consent doordat zij voorafgaand aan het interview zullen worden gevraagd om een privacyverklaring te tekenen waarin de anonimiteit staat benoemd en het feit dat de informatie die uit het interview volgt, gebruikt zal worden om tot een antwoord te komen op de hoofd- en deelvragen van dit onderzoek (Boeije, 2012). Daarnaast wordt er voorafgaand benoemd dat ze de mogelijkheid hebben om te alle tijden te stoppen met het interview (bijlage 2).

Voorafgaand aan het interview zullen ze kort worden ingelicht waar het onderzoek over gaat en zal er worden bevestigd dat het geen probleem is wanneer ze weinig kennis hebben over het onderwerp sexting, aangezien dit sommige kandidaten kan weerhouden om aan het interview mee te werken.

De respondenten worden verzekerd van hun anonimiteit tijdens het interview. Dit doordat de namen van personen, onderwijsinstellingen of andere organisaties geanonimiseerd worden (Boeije, 2012).

De afwezigheid van negatieve effecten wordt gewaarborgd doordat er voor de respondenten zelf geen negatieve gevolgen kunnen worden ervaren door mee te werken aan het onderzoek. Een voorbeeld van een negatief effect is dat zij persoonlijk kunnen worden aangesproken n.a.v. negatieve resultaten van een onderzoek (Boeije, 2012).

3.3 Meetinstrument

3.3.1 Surveyonderzoek

Zoals eerder beschreven wordt er voor de onderzoekseenheid 'ouders' gebruik gemaakt van een surveyonderzoek. Deze methode wordt gebruikt om de kennis en meningen te verzamelen van ouders over de onderwerpen sociale media, sexting en de samenwerking met school en jeugdhulpverlening (Boeije, 2012). Zij zullen door middel van een enquête bevestigd worden. Er wordt hiervoor gekozen omdat, wanneer er maar enkele ouders zullen worden geïnterviewd door middel van een kwalitatief interview, dit een vertekend beeld van de werkelijkheid kan geven. Door een enquête op te stellen en deze openlijk te verspreiden, kunnen er meer ouders worden benaderd om mee te werken aan het onderzoek. Hierdoor wordt de betrouwbaarheid en validiteit vergroot (Boeije, 2012). De enquête zal bestaan uit meerkeuzevragen en open vragen om de respondenten niet te beperken in

antwoordmogelijkheden. Door duidelijk aan te geven dat de enquête volledig anoniem is, wordt de kans op sociaal wenselijke antwoorden ook kleiner. De enquête wordt gebruikt om te vragen naar het hoe en waarom, en niet gebruikt om cijfers en aantallen te meten, hierdoor is het een kwalitatieve onderzoeksmethode en geen kwantitatieve onderzoeksmethode. Daarnaast worden er minimaal 30 respondenten benaderd, bij een kwantitatief onderzoek moeten dit er minimaal 100 zijn (Dingemans, 2018).

3.3.2 Topicinterview

Er wordt gebruik gemaakt van het topicinterview als meetinstrument. De vraagmethode is open, maar de onderwerpen die aan bod komen liggen min of meer vast in de topiclijst (Baarda, et al., 2013). De topics die gebruikt worden zijn verdeeld onder de betrokken actoren in de hoofdvraag: *'Hoe kunnen ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening in de gemeente X samenwerken in de zorg bij een (toekomstig) sexting-slachtoffer tussen de 12 en 18 jaar oud?'*. De topics zijn: jongeren, ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening. De sub-topics hebben betrekking op onderwerpen die terugkomen in de probleemanalyse en het theoretisch kader van dit onderzoek. De topics zijn een leidraad, maar hoeven niet allemaal aan bod te komen. Wanneer er tijdens het interview een nieuw belangrijk gespreksonderwerp aan bod komt, kan hier ook dieper op worden ingegaan (Baarda, et al., 2013). Doordat er in dit onderzoek verschillende personen met verschillende functies worden gevaagd als respondent, zullen sommige topics of sub-topics bij de één meer of minder worden besproken dan bij de ander. Hierdoor krijgt elk interview een andere invulling, maar dragen wel bij om een antwoord te krijgen op de hoofd- en deelvragen. De topiclijst is terug te vinden in bijlage 1.

3.3.3 Betrouwbaarheid en validiteit

Om de interviews betrouwbaar te maken worden deze opgenomen door middel van geluidsregistratie, wat de kwaliteit van de gegevens ten goede komt. De geluidsfragmenten worden bewaard op een USB-stick en worden na het onderzoek vernietigd. Door het interview op te nemen ligt de focus volledig op het gesprek met de respondent. Daarnaast worden de interviews in een gesloten ruimte gehouden, zodat de geïnterviewde ongestoord en vrijuit kan praten. De interviews zullen niet langer dan 60 minuten duren om de respondent en de interviewer de volledige focus te kunnen bieden. De interviews worden over meerdere dagen verspreid en hoogstens twee op één dag om de waarneming van de onderzoeker niet negatief te beïnvloeden (Baarda, et al., 2013).

De validiteit in dit onderzoek wordt gewaarborgd omdat er gebruik wordt gemaakt van zowel het kwalitatieve interview als het surveyonderzoek. De onderzoekseenheid 'ouders' wordt hierdoor meer valide omdat er niet gericht op specifieke ouders van één onderwijsinstelling of uit een bepaald milieu wordt gezocht als respondent. Daarnaast wordt de validiteit ook gewaarborgd doordat de beschikbaarheid van de respondenten van het kwalitatieve interview zich niet richt op medewerkers van één specifieke school of hulpverleningsorganisatie, maar worden participanten benaderd met diverse functies en van diverse onderwijsinstellingen en jeugdhulpverlening organisaties in de gemeente X (Baarda, et al., 2013).

3.4 Data-analyse

Om de verzamelde gegevens zo goed mogelijk te kunnen analyseren worden de interviews opgenomen. De geluidsfragmenten worden uitgetypt, ook wel transcriberen genoemd. Wanneer dit gebeurd is worden de interviews geanalyseerd door middel van coderen. Bij coderen wordt er onderscheidt gemaakt tussen thema's in de onderzoeksgegevens en worden deze benoemd met een code. Het coderen bestaat uit drie fases; open codering, axiale codering en selectieve codering. Het open coderen houdt in dat de verzamelde gegevens zorgvuldig worden gelezen en in fragmenten worden ingedeeld. Dit gebeurt tijdens de eerste dataverzameling. Er wordt nog niet of nauwelijks op relevantie geselecteerd. De codes zijn een samenvattende notatie voor een stukje tekst waarin de betekenis van het fragment wordt uitgedrukt (Boeije, 2012).

Wat volgt is het axiaal coderen. Het doel hiervan is om te bepalen welke codes belangrijk of minder belangrijk zijn voor het onderzoek. Het tweede doel is het reduceren van de omvang van de gegevens en van het aantal codes. Het axiaal coderen is een manier om de codes uit de eerste fase te ordenen. De belangrijkste codes worden hoofdcodes en de minder belangrijke elementen worden sub-codes of worden verwijderd. Hiervan wordt een codeboom gemaakt, welke terug te vinden is in bijlage 3 (Boeije, 2012).

Tot slot wordt er selectief gecodeerd. In deze fase ligt de nadruk op integratie en het leggen van verbanden tussen de categorieën. Er wordt gekeken naar welke thema's vaker terugkomen in de interviews en wat de belangrijkste boodschap van de respondenten met betrekking tot de onderzoeksvraag is. Daarnaast wordt er gekeken naar hoe de verschillende elementen zich tot elkaar verhouden en wat belangrijk is voor de beschrijving en het begrip van het perspectief en het gedrag van de betrokkenen (Boeije, 2012).

Aangezien de enquêtes in dit onderzoek ook als een kwalitatieve dataverzamelmethode zijn gebruikt, zullen deze op dezelfde wijze als de interviews worden gecodeerd en worden deze verwerkt in een aparte codeboom, ook terug te vinden in bijlage 4. Door de twee codebooms te vergelijken en door het koppelen van het theoretisch kader aan de resultaten, kan er antwoord worden gegeven op de hoofd- en deelvragen (Boeije, 2012).

Hoofdstuk 4: Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten beschreven die zijn voortgevloeid vanuit de kwalitatieve interviews en het kwalitatieve surveyonderzoek. De resultaten zullen, waar nodig, gekoppeld worden aan het theoretisch kader van dit onderzoek of aan nieuwe relevante theorieën. Hierdoor kan er antwoord worden gegeven op de deelvragen.

Voor het surveyonderzoek zijn er kandidaten via diverse online platforms benaderd. Hier zijn uiteindelijk 19 respondenten uit voortgekomen waarvan er 17 bruikbaar waren voor het onderzoek. Dit vanwege de eerste vraag van het surveyonderzoek: *'Bent u ouder van een jongere met de leeftijd tussen de 12 en 18 jaar oud?'* waar 17 respondenten 'ja' op antwoordden en twee respondenten de vraag met 'nee' beantwoordden. De respondenten van het surveyonderzoek zijn genummerd van S1 t/m S17, op volgorde van deelname.

Respondenten van de kwalitatieve interviews zijn afkomstig van diverse jeugdhulpverlening instanties en van meerdere voortgezet onderwijsinstellingen met diverse functies. Aangezien de respondenten anoniem meewerken aan het onderzoek zijn zij genummerd en benoemd van R1 t/m R10.

In bijlage 6 een anoniem overzicht met achtergrondinformatie van de respondenten.

4.1 Deelvraag 1

'Hoe ervaren ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening de kennis die ze hebben over sexting?'

De resultaten van deze deelvraag worden onder verdeeld in de drie actoren: ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening. Om antwoord te krijgen op deze deelvraag is aan alle drie de actoren gevraagd welke kennis zij bezitten over het onderwerp sexting, hoe ze aan deze kennis komen, hoe ze de kennis gebruiken en of ze nog meer kennis nodig hebben.

4.1.1 Ouders

Aspect 1: welke kennis bezitten ouders over het onderwerp sexting?

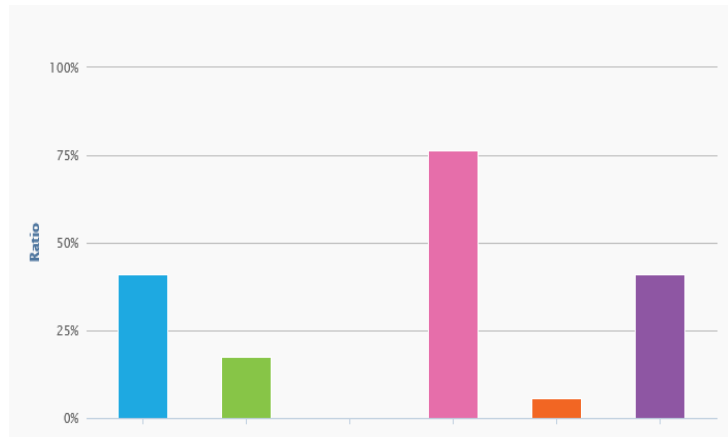
Om deze vraag te beantwoorden werd de open vraag gesteld 'wat weet u over het onderwerp sexting?'. Hier kwamen diverse antwoorden uit. Vijf ouders gaven aan geen kennis te hebben over het onderwerp. Zes ouders hadden matige kennis over het onderwerp en zes ouders wisten wel wat er onder sexting verstaan wordt.

'Met gebruik van sociale media foto en/of film materiaal van zichzelf of iemand anders doorsturen naar of vriendin /vriendje of vriendengroep.' (S6)

Aspect 2: hoe komen ouders aan kennis over sexting?

Deze vraag is aan ouders gesteld met de volgende meerkeuzemogelijkheid: via mijn jongere, via jeugdhulpverlening, via school, via internet, via een training/cursus of anders (zelf mogelijkheid om in te vullen).

Blauw: via mijn jongere	7	41.2%
Groen: via school	3	17.6%
- : via hulpverlening (maatschappelijk werk o.i.d.)	0	0%
Roze: via internet	13	76.5%
Oranje: via een training/cursus	1	5.9%
Anders..	7	41.2%

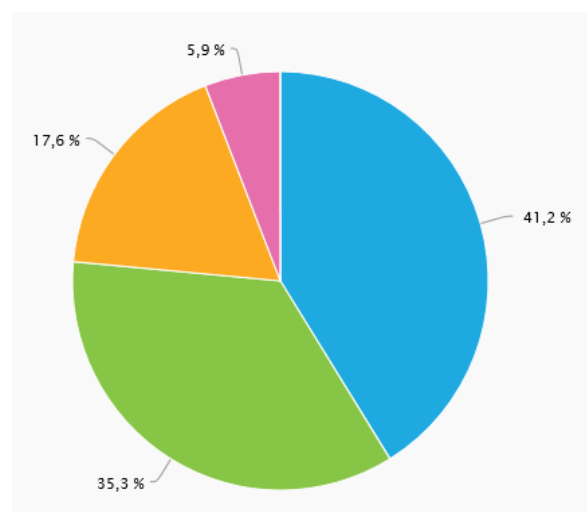
Bij de mogelijkheid anders werd door vijf respondenten het antwoord gegeven: via media, televisie of het journaal. Eén respondent gaf bij 'anders' aan dat de informatie is verkregen via werk en één respondent gaf hier nogmaals aan geen kennis te hebben over het onderwerp.

Wat opvallend is, is dat bij deze vraag zeven respondenten antwoordden met 'via mijn jongere', maar bij de vraag of dat ouders weten wat er speelt omtrent het onderwerp sexting op de school van de jongeren, dat tien van de 17 ouders hier niet van op de hoogte zijn. Vier ouders waren wel op de hoogte dat hun jongere les of voorlichting krijgt over het onderwerp sexting.

Aspect 3: hoe gebruiken ouders de kennis over sexting?

In het theoretisch kader werd het gesprek aangaan als ouder zijnde met je jongere toegelicht en het belang daarvan (Moreno, 2018). Aan ouders als respondenten werd daarom ook gevraagd of zij het onderwerp sexting bespreken met hun jongere. Ze kregen de volgende keuzemogelijkheden:

Ja, regelmatig	7	41.2%
ja, soms (wanneer het speelt)	6	35.3%
Nee, alleen wanneer noodzakelijk	3	17.6%
Nee, nooit	1	5.6%
Anders... (mogelijkheid open in te vullen)	0	0%

Een vervolgvraag hierop was dan ook de open vraag: 'Zo ja, hoe bespreekt u dit? Zo nee, waarom bespreekt u dit niet?'. De antwoorden van de 13 ouders die het wel bespreken met hun

jongeren kwamen bijna allemaal overeen, dat ze het open bespreken. Door middel van een open gesprek komen ze achter nieuwe informatie, gebruiken ze praktijkvoorbeelden en waarschuwen ze hun jongere. Een reactie van een ouder die het onderwerp sexting niet met hun jongere bespreekt luidde als volgt:

'We hebben gewoon gezegd dat dit niet de bedoeling is en dat het niet vanzelfsprekend is om dit te doen' (S7)

Aspect 4: hebben ouders nog meer kennis nodig over het onderwerp sexting?

Bij de vraag of ouders behoefte hadden aan nog meer kennis, gaven 11 ouders aan hier wel behoefte aan te hebben en zes ouders gaven aan hier geen behoefte aan te hebben. Vijf respondenten van de kwalitatieve interviews gaven aan te merken dat het onderwerp sexting vaak nog taboe is bij ouders, of ontkend wordt.

'Ik denk dat voor ouders het best lastig is om alles te volgen, dat geloof ik meteen, of die het gewoon niet inzien. En er zijn er ook die gewoon hun hoofd in het zand steken en die willen het niet zien, dat hun kind dat doet. Ja dat is af en toe best lastig...' (R6)

4.1.2 Het voortgezet onderwijs

Om antwoord te kunnen geven op deelvraag 1 is er gebruik gemaakt van respondenten die zelf werkzaam zijn binnen een voortgezet onderwijsinstelling of omdat ze vanwege hun functie hieraan gerelateerd zijn.

Aspect 1: welke kennis bezit het voortgezet onderwijs over het onderwerp sexting?

Qua inhoud wisten alle respondenten binnen het voortgezet onderwijs dat wanneer men het over sexting heeft dat het gaat om verspreiding van naaktbeelden, gewenst of ongewenst. Echter was er wel verschil in verdieping op te merken. Drie respondenten konden hier uitgebreid over vertellen.

Wat bij de vragen rondom kennis over sexting veelvuldig naar boven kwam, was het kop-in-het-zand gedrag door zowel de onderwijsinstelling als de docenten. Dit gedrag kwam vaak meerdere keren binnen één interview naar boven en is door vijf verschillende respondenten benoemd.

'Dus kan me ook voorstellen dat scholen dat buiten de deur willen houden. Van ja bij ons gebeurt dat niet.' (R1)

'...dan zeggen ze zolang ik er niks van weet, hoef ik er niks mee te doen want ik vind dat moeilijk.' (R6)

Naar aanleiding van de vraag waarom er niks gedaan wordt aan de sextingproblematiek op de onderwijsinstelling van respondent 2 gaf zij als antwoord: *'Een beetje doofpoteffect eigenlijk.'*

Negen respondenten zijn van mening dat leerlingen zich niet bewust zijn van de risico's van social media. De meeste hiervan wisten ook dat de anonimiteit bij verspreiding het probleem van sexting groter maakt en dat er onder jongeren een groepsdruk heerst rondom sexting en social media. Dit komt overeen met de informatie uit het theoretisch kader rondom seksuele zelfobjectificatie (Oosten, 2016) en de sociale ontwikkeling van een jongere in de puberfase (Feldman, 2016). Door middel van

social media ligt de druk bij jongeren hoger om zich te identificeren aan andere jongeren die veel likes krijgen bij het plaatsen van sexy foto's (Oosten, 2016).

Aspect 2: hoe komt het voortgezet onderwijs aan kennis over sexting?

Eén respondent gaf aan via de onderwijsinstelling, tijdens een studiedag, een training te hebben gevolgd over het onderwerp sexting. Zeven respondenten gaven aan nog nooit een training of voorlichting te hebben gehad over het onderwerp sexting. De docenten of medewerkers die inhoudelijk meer over het onderwerp wisten, kwamen aan deze informatie omdat zij zichzelf hadden verdiept via internet, televisie of nieuwsartikelen. Drie respondenten gaven aan door praktijkervaring meer te weten over het onderwerp. Zij hadden zelf al eens meegemaakt dat een leerling slachtoffer was geworden van sexting. Een tweetal docenten gaf aan meer te weten over het onderwerp door dit met collega's te bespreken.

Aspect 3: hoe gebruikt het voortgezet onderwijs de kennis over sexting?

Wat veelvuldig naar voren kwam is de handelingsverlegenheid van onderwijsinstellingen wanneer het op sexting aankomt. Er heerst veel onwetendheid over het onderwerp of het wordt een te moeilijk onderwerp gevonden. Zesmaal werd er benoemd dat of de onderwijsinstelling of de docent zelf van mening was dat het onderwerp sexting geen prioriteit heeft.

'Ik denk dat daar relatief weinig tijd voor wordt vrijgemaakt, voorlichting in het algemeen.

En dat er keuzes worden gemaakt en dat dit niet de prioriteit heeft vergeleken met andere onderwerpen.' (R6)

De kennis wordt meestal alleen gebruikt wanneer het speelt binnen de school, dus achteraf. Er wordt dan vaak uit paniek gehandeld, zo beaamt respondent 7:

'Dan denk ik ja ben je niet een beetje, heb je niet in paniek dingen geregeld. Je had gewoon rustig moeten nadenken meer gesprekken moeten voeren en dan de rust bewaren.' (R7)

Bij een drietal respondenten wordt de kennis van de docent gebruikt om tijdens mentoruur aandacht aan te besteden. Kennis om voorlichting te geven wordt vaker uitbesteed aan externe partijen, echter gebeurt dit ook niet altijd. Zo gaven vier respondenten gaven dat de leerlingen op school voorgelicht worden, zes respondenten gaven aan te weten dat leerlingen niet, of niet voldoende worden voorgelicht over het onderwerp sexting.

Aspect 4: heeft het voortgezet onderwijs nog meer kennis nodig over het onderwerp sexting?

Alle geïnterviewde medewerkers van een onderwijsinstelling waren van mening dat zij over meer kennis moeten bezitten dan zij nu hebben. Vijf respondenten waren van mening dat zij op zijn minst voorgelicht moeten worden over het onderwerp, zes gaven aan dat docenten of medewerkers in het onderwijs herhaaldelijk getraind moeten worden over het onderwerp sexting.

‘Ja en om terug te komen op jouw beginvraag, waarom zijn er geen cursussen voor het personeel, ik denk dat er nog veel onwetendheid is over het onderwerp en dat niemand eigenlijk een soort antwoord weet omdat social media voor veel mensen nog te ingewikkeld is.’ (R10)

4.1.3 Jeugdhulpverlening

Om de deelvragen te kunnen beantwoorden vanuit het jeugdhulpperspectief zijn respondenten geworven die in de jeugdhulp actief zijn of hier vanwege hun functie zicht op hebben.

Aspect 1: welke kennis bezit jeugdhulpverlening over het onderwerp sexting?

Over het algemeen is de jeugdhulp zich er bewust van wat sexting inhoudelijk betekent, welk effect dit op een jongere heeft en zijn zij zich er bewust van dat jongeren hieraan doen. Ondanks dit, is er bij jeugdhulp ook sprake zijn van kop-in-het-zand gedrag. Zo is respondent 3 bezig met een onderzoek over sexting en probeerde hiervoor zorginstellingen te benaderen. Ze vertelde hierover het volgende:

R3: ‘We zetten de virtual reality bril ook in bij [jeugdhulpverleningsinstelling] zelf nu, omdat al die partijen vanuit ons weten dat ze het niet in de doofpot moeten stoppen, maar er zijn genoeg anderen bedrijven die hier helemaal niets mee doen. We hebben natuurlijk ook wel voor ons onderzoek, als wij mensen wilden werven, gebeld met verschillende soorten jeugdzorgcentra en dat zij zelf ook aangaven daar niets mee te doen.’

Daarnaast is de jeugdhulp zich bewust dat de kans groter is bij risicojongeren om in aanraking te komen met sexting.

R1: ‘Dus wanneer komen wij in beeld, als er echt sprake is van complexe opvoed en opgroei problematiek. En daar kan dan sexting bij spelen of een onderdeel van zijn. Wat wij in zorg hebben zijn wel kwetsbare kinderen, dus wel kinderen en zeker dan de pubers, die wel risico’s lopen om grensoverschrijdend benaderd te worden zowel online als in real life.’

Aspect 2: hoe komt jeugdhulpverlening aan kennis over sexting?

De respondent van een jeugdhulpverleningsinstantie gaf aan dat zij zelf medewerkers traint in het onderwerp sexting.

R1: ‘, we hebben een training, een basistraining en een verdiepende training waarin sexting echt een onderwerp is waarop we medewerkers vertellen wat het is maar ook wat ze kunnen herkennen en wat ze kunnen doen op het moment dat ze met sexting te maken krijgen.’

Tevens kwam er ook bij hen aan bod dat ze zichzelf erin verdiepen, via de media informatie krijgen of vanuit de praktijk ervaring op hebben gedaan.

Twee respondenten vanuit de jeugdhulp gaven aan dat het onderwerp sexting niet aan bod komt wanneer zij een intern of extern overleg hebben met andere zorgpartijen. Dit kan gaan om een zorgteamoverleg binnen de school of een overleg van het zorgteam met externe hulpverlening.

Aspect 3: hoe gebruikt jeugdhulpverlening de kennis over sexting?

De verzamelde kennis wordt voornamelijk gebruikt om de generatiekloof tussen medewerkers en de jongeren kleiner te maken. Respondent 1 benoemt dan ook dat het vaak om een verschil in normen en waarden gaat tussen de digitale jongeren en de oudere generaties. Ook vertelt ze dat, wanneer zij training geeft, er nog steeds medewerkers zijn die helemaal geen kennis hebben over het onderwerp sexting. Ze zorgt dat medewerkers handvatten krijgen over hoe zij het beste een sexting-situatie kunnen bespreken met zowel ouders als met de jongeren.

‘Omdat ze er nog met hun eigen normen en waarden inzitten en minder kunnen kijken naar dit is iets wat jou overkomt in plaats van hoe komt die foto nou de wereld in. En ja vanuit het ontvangen in plaats het veroordelen. Daar zie ik echt nog wel heel veel winst te behalen.’
(R1)

Aspect 4: heeft jeugdhulpverlening nog meer kennis nodig over het onderwerp sexting?

Zoals bij de vorige drie aspecten werd toegelicht, kan ook de jeugdhulpverlening nog meer kennis gebruiken over het onderwerp sexting. Dit kan over feitelijke, inhoudelijke informatie gaan, over hoe te handelen bij een sexting-slachtoffer, of over de vraag hoe je het gesprek aangaat over sexting.

4.2 Deelvraag 2

Hoe ervaren de ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening de samenwerking (in de zorg) op dit moment?

Om antwoord op deze deelvraag te krijgen, zijn er vragen gesteld over de samenwerking op dit moment en hoe de samenwerking verloopt wanneer een jongere slachtoffer wordt van sexting.

4.2.1 Samenwerking op dit moment

Om te achterhalen hoe de samenwerking op dit moment, is de vraag in het surveyonderzoek voor ouders gesteld, hoe zij op dit moment contact hebben met de onderwijsinstelling van hun jongere. Hierop antwoorden zeven respondenten dat zij regelmatig contact hebben, negen respondenten gaven aan alleen contact te hebben wanneer dit nodig is, één respondent gaf aan nooit contact te hebben met school. Bij de open vraag waarover het contact gaat met school gaven vijf respondenten aan dat het voornamelijk over de prestaties gaat, vijf respondenten gaven aan voornamelijk zorg gerelateerde onderwerpen te bespreken, zoals houding en de ontwikkeling van de jongere en zes respondenten bespreken beide met school.

De samenwerking tussen school en jeugdhulpverlening wordt door de onderwijsinstellingen over het algemeen als prettig ervaren. School wordt regelmatig betrokken bij een hulpplan van een jongere en er zijn bij de kwetsbare leerlingen dan ook korte lijntjes tussen school en jeugdhulp. Binnen de school is er regelmatig een intern zorgteam overleg. Hierin worden vooral specifieke leerlingen besproken of algemene zaken die er spelen binnen de school. Daarnaast is er op elke school ook een extern zorgoverleg waarin externe hulporganisaties betrokken zijn. Dit kan gaan om de GGD of politie. Op dit moment is er in de gemeente X geen samenwerkingsplan, door het vele aantal onderwijsinstellingen (R1).

Een negatieve ervaring in de samenwerking op dit moment is de komst van de nieuwe privacywet (AVG). Hierdoor wordt het contact onderling tussen docenten en medewerkers rondom leerlingen bemoeilijkt, maar ook het contact tussen hulpverlening en school. Leerlingen mogen via de mail alleen nog met initialen worden benoemd, en dossiers kunnen niet meer door iedereen worden ingezien. Sommige bestanden kunnen zelfs alleen maar worden geopend met een doorgebelde code. Vijf respondenten gaven aan hierdoor minder op de hoogte te zijn van problematieken van leerlingen.

‘Je mag geen mails meer over leerlingen sturen, tenzij het met afkortingen of dergelijke dingen gebeurt. Dus pas in een leerling bespreking komen de grote dingen eigenlijk echt naar voren. En die worden die zijn in principe één keer per periode en als er echt iets ernstigs speelt dan worden die nog wel tussendoor zeg maar eentje ingepland. Maar ik heb wel het idee dat je minder over leerlingen weet ja.’ (R5)

De zorglijnen binnen de school werden door zeven respondenten als duidelijk ervaren, bij twee respondenten kwam ter sprake dat het zorgteam niet duidelijk is binnen een school.

4.2.2 Samenwerking n.a.v. sexting

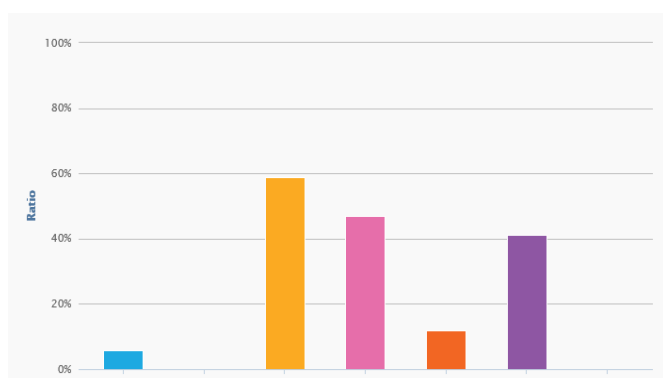
Ouders en hulpverlening

Wanneer een jongere slachtoffer wordt van sexting, zoeken de meeste ouders de weg naar hulpverlening via een huisarts, school of de politie, zo blijkt uit vraag 22 van het surveyonderzoek. Deze luidde als volgt:

V.22: *‘Stel, uw jongere wordt slachtoffer van sexting (een naaktfoto wordt verspreid van hem/haar) zou u de weg naar hulpverlening weten te vinden?’*

Ouders kregen de mogelijkheid om meerdere antwoorden aan te vinken. Het resultaat van deze vraag:

(blauw)Nee, dat is niet direct nodig	1	5.9%
- Nee, geen idee	0	0%
(geel)Ja, via de huisarts	10	58.8%
(roze)Ja, via school	8	47.1%
(oranje)Ja, via maatschappelijk werk	2	11.8%
(paars)Ja, via politie	7	41.2%
- Anders..	0	0%

De stap naar een huisarts werd bevestigd door een geïnterviewde respondent:

'Ik weet dat er best wat mensen zijn die de stap tegenwoordig wat makkelijker zetten naar een huisarts in ieder geval alvast, en dan bij een praktijkondersteuner komen of worden doorverwezen naar een psycholoog. Die stap is niet zo hoog meer, als ik in de gaten heb hoeveel leerlingen daar gebruik van maken om allerlei redenen.' (R6)

Wanneer de samenwerking er is tussen ouders en jeugdhulpverlening verloopt deze over het algemeen goed. Er is goed contact onderling en ouders creëren wanneer nodig de driehoeksverhouding tussen school en hulpverlening. De stap naar de samenwerking toe is waar belemmeringen kunnen ontstaan, wanneer ouders bij een jongere onder de 16 jaar geen toestemming geven voor het inzetten van jeugdhulp. Dan valt een jongere tussen wal en schip, aangezien school ook maar beperkte hulp kan bieden. Dit werd in het begin van dit onderzoek tijdens een oriënterend gesprek al eens benoemd en tijdens de interviews kwam dit gegeven bij twee respondenten nogmaals ter sprake.

Ouders en school

De samenwerking met school en ouders moet er zijn doordat zij, wanneer een jongere onder de 16 jaar oud is, verplicht zijn om ouders te informeren over de leerling. Dit heeft te maken met de Algemene Verordening Gegevensbescherming (Marseille, 2018) en de zorgplicht die ouders wettelijk gezien met zich meedragen. De eerste stap die voornamelijk wordt gezet is proberen of de jongere de situatie zelf wilt of kan vertellen aan ouders.

'Ja wat ik dan zou proberen is vertrouwen winnen van het kind om te zorgen dat het kind zelf naar de ouders gaat.' (R8)

Wanneer dit moeilijk is omdat sexting een taboe is bij ouders, vanwege een andere culturele achtergrond of de jongere bang zijn voor de gevolgen na het delen met ouders, gaven vier respondenten vanuit een onderwijsinstelling aan dat zij dan de tussenpersoon zijn wanneer een jongere het probleem aan ouders gaat vertellen. Zij sluiten bij het gesprek aan om de jongere te ondersteunen en eventueel het gesprek te sturen.

'Ja en dat je er samen mee aan de gang kan. Dat het uiteindelijk wel thuis terecht komt. Ja, dat zijn soms best moeilijke dingen. Want ouders reageren ook dan nog wel eens heel moeilijk, en dan zie je waarom een leerling zoiets niet meteen zegt. En dan is het goed dat er iemand bij zit die dat kan nuanceren en bijsturen, waarom het zo gaat en wat nodig is. Voor zo'n leerling is dat wel fijn, dat helpt wel en kan ook nog steeds.' (R6)

Het kan zijn dat een leerling echt niet wil dat ouders betrokken worden. Wanneer de leerling 16 jaar of ouder is kan school dan verder alleen maar de jongere adviseren dit wel te doen of de leerling doorverwijzen naar externe hulpverlening, zoals bijvoorbeeld een huisarts. Mocht er echter een zodanig ontwrichte situatie ontstaan voor de leerling, zijn zij wel verplicht dit te melden bij ouders. Van een leerling onder de 16 jaar moeten de ouders altijd worden ingelicht. Eén respondent heeft in het verleden meegemaakt dat zij genooddaakt was om de ouder in te lichten, met als gevolg dat de vertrouwensband tussen haar en de leerling volledig beschadigd was en de leerling haar de rest van

het jaar zelfs niet meer aankeek (R8). Een andere respondent probeert zo'n situatie te voorkomen door het volgende:

'En wat ik dan wel eens doe is dat ik probeer dat of ik of iemand anders van het ondersteuningsteam die boodschap dan brengt. Dan hebben wij het gedaan, zijn wij de boosdoener en dan kan de mentor wel met een vertrouwensband verder, zodat de leerling wel vertrouwen blijft houden in school.' (R9)

Samenwerking binnen de school

Binnen de school moet er ook worden samengewerkt wanneer een leerling slachtoffer wordt van sexting. Zeven respondenten beaamden dat docenten en mentoren een signaleringsfunctie hebben. Zij moeten herkennen of er wat speelt bij een leerling. Vijf respondenten waren dan ook van mening dat de mentor vaak de eerste stap is voor een leerling om het gesprek aan te gaan. Wanneer het probleem bekend is bij de mentor, is bij bijna alle geïnterviewde docenten de volgende stap een teamleider of leerling-coördinator betrekken. Naast een teamleider of coördinator wordt er door zes respondenten ook het zorgteam bij betrokken. Zowel om informatie te winnen als voor doorverwijzing.

School en jeugdhulp

Wanneer het een slachtoffer van sexting betreft, heeft school een doorverwijzingsfunctie naar jeugdhulpverlening, wanneer dit nodig is. Dit is echter casusafhankelijk. Zoals al eerder benoemd zijn ouders verantwoordelijk voor het inschakelen van jeugdhulp bij een jongere onder de 16 jaar oud en kan er alleen advies worden gegeven aan een jongere ouder dan 16 jaar. Jeugdhulp en school zijn voornamelijk directer met elkaar verbonden wanneer het een leerling betreft met complexe problematieken, waarvan sexting een onderdeel kan zijn (R1).

4.3 Deelvraag 3

Wat is er nodig om de zorg van een sexting-slachtoffer te optimaliseren?

Op deze vraag kwamen veel antwoorden overeen van de respondenten. De drie antwoorden die het meeste aan bod zijn gekomen worden in de volgende paragrafen verder toegelicht.

4.3.1 Laagdrempelig maken

Om een jongere die slachtoffer wordt van sexting te kunnen helpen, moet deze wel zijn of haar probleem durven delen. Alle tien de respondenten waren het erover eens dat jongeren op dit moment niet tegen hun docent vertellen wat er speelt rondom dit onderwerp. Negen van de tien respondenten hadden het idee dat schaamte hier een erg grote rol in speelt. Angst voor de gevolgen speelt hierbij ook een rol. Zoals al eerder benoemd in de probleemanalyse en het theoretisch kader komt dit vanwege victim blaming. Door de reactie van omstanders zoals leerlingen die het slachtoffer gaan pesten, vrienden en familie die zich schamen voor het slachtoffer, maar ook doordat docenten, hulpverleners en ouders blijven adviseren dat jongeren niet aan sexting moeten doen, draagt het slachtoffer de verantwoordelijkheid voor de ongewenste verspreiding in plaats van de pleger (Naezer, 2018). Omdat er veel onbegrip is vanuit volwassenen ontstaat er een generatiekloof. Sexting is

gezond seksueel gedrag van een jongere, ongewenste verspreiding niet. Het begrip sexting moet genormaliseerd worden onder de oudere generaties zodat de drempel lager wordt voor jongeren om naar een volwassene toe te stappen om erover te praten.

‘Ja en ik denk dus op het moment dat we ertoe kunnen komen dat foto’s of filmpjes vesturen, dat dat normaal is dat dat tussen twee mensen gebeurt die een relatie hebben of verliefd zijn op elkaar dat dat ook oké is dat dat uiteindelijk ook helpt om in de achterkant niet in die veroordeling te schieten.’ (R1)

Acht van de respondenten waren het er dan ook over eens dat volwassenen hun normen en waarden moeten bijschaven. Negen respondenten gaven aan dat volwassenen zich veel meer bewust moeten worden waarom jongeren aan sexting doen. Op dit moment is daar nog veel onbegrip voor omdat de oudere generaties niet zijn opgegroeid met social media.

4.3.2 Beleid

Alle tien de respondenten gaven aan dat er op dit moment geen beleid of protocol is met betrekking tot sexting, zowel in de jeugdhulp als op het voortgezet onderwijs. Twee respondenten gaven aan dat ze wel op de hoogte waren dat er een beleid of protocol in ontwikkeling was met betrekking tot sexting of social media met als onderdeel sexting. Men reageert voornamelijk op de situatie wanneer deze zich voordoet. Het algemene pestprotocol wordt eventueel als leidraad gebruikt. Echter sluit deze niet altijd goed aan bij een slachtoffer van sexting. Op één respondent na, waren de overige niet op de hoogte van het kant-en-klare sextingprotocol (bijlage 5) ontwikkeld door Jacobsen en Kleijer (2015) van Bureau Jeugd & Media.

Wat opvallend is, is dat de onderwijsinstellingen het probleem graag willen oplossen, door op zoek te gaan naar de dader. Wanneer deze niet direct bekend is, gaat school hier regelmatig ondoordacht naar op zoek volgens respondent 3 zo blijkt uit het volgende fragment:

‘Er is ook een situatie geweest waarbij de school iedereen in de aula bij elkaar riep en aan de leerlingen vroeg wie van hun die naaktfoto heeft doorgestuurd. Alleen geen enkele leerling steekt zijn vinger op of geeft een reactie, want dat gaat waarschijnlijk ook niemand doen midden in zo’n grote groep.’ (R3)

Wanneer de dader wel bekend is wordt er door twee respondenten ook met de dader en eventueel de ouders van de dader gesproken. Drie respondenten gaven aan dat er geen gesprek komt met de dader. Wat volgt is een gesprek met overige leerlingen, viermaal werd benoemd dat alléén de betrokken leerlingen worden aangesproken en het niet klassikaal of met het gehele leerjaar wordt besproken. De reden hiervan is dat ze het idee hebben, dat wanneer je er te veel aandacht aan geeft het probleem te groot wordt gemaakt. Het sextingprotocol (Jacobsen, Kleijer, 2015) adviseert om de klasgenoten en hun ouders juist wel te betrekken.

Daarnaast heerst er ook nog veel onduidelijkheid over wie welke verantwoordelijkheid draagt nadat een jongere slachtoffer is geworden van sexting. Zo geven vijf respondenten aan dat zij baat zouden hebben aan een duidelijkere rolverdeling. Het betreft dan een rolverdeling van medewerkers binnen het voortgezet onderwijs alsmede duidelijkheid rondom taken van ouders en hulpverlening. In het sextingprotocol (Jacobsen, Kleijer, 2015) staan deze taken duidelijk verwerkt en beschreven.

4.3.3 Preventief

Om de zorg van een sexting-slachtoffer te optimaliseren zijn meer acties nodig in de preventie, zo blijkt uit de resultaten van de interviews. Negen respondenten gaven aan dat zij van mening zijn dat jongeren zich niet bewust zijn van de risico's van social media. Zij moeten hier meer in getraind worden, zowel door ouders als op school. Ouders moeten beter zicht krijgen op het online-gedrag van hun jongere, aangezien zij verantwoordelijk zijn voor hen. Echter wanneer een ouder te controlerend of te streng toezicht probeert te houden, werkt dit averechts. Daarnaast moeten jongeren meer getraind worden in het omgaan met social media, volgens vijf respondenten. Meestal krijgen leerlingen in het eerste jaar het vak mediawijsheid, wat over social media in het algemeen gaat. Gericht op het onderwerp sexting vinden vijf respondenten dat jongeren hier meer in voorgelicht moeten worden. Vijf respondenten zijn van mening dat jongeren hier herhaaldelijk in getraind moeten worden. Een voorbeeld hiervan werd gegeven door respondent 10:

'En ik denk zelfs dat daar best een nieuw vak voor opgericht mag worden. Dus een soort van, er zijn meer issues rondom social media en online gevaren. [...] Bij wijze van spreken 8x plaats vindt. [...] Wat zijn de voor en nadelen van internet. Wat zijn de voor en nadelen van social media. Ik denk dat ze daar heel erg mee geholpen zijn.' (R10)

Ook zijn vier respondenten van mening dat ouders meer moeten worden voorgelicht over het onderwerp en vijf respondenten dat medewerkers van het voortgezet onderwijs ook moeten worden voorgelicht. Zes respondenten gaven aan dat het belangrijk is dat docenten herhaaldelijk getraind worden. Van alle geïnterviewde medewerkers binnen het voortgezet onderwijs was er maar één respondent welke tijdens een studiedag getraind was over het onderwerp. Vier respondenten, welke recentelijk hun studie hebben afgerond, gaven aan hier ook meer in getraind te willen worden tijdens de vooropleiding. Acht respondenten gaven aan dat er behoefte is aan het aanleren van gesprekstechnieken. Verder willen ze ook getraind worden op inhoudelijk gebied, wat houdt sexting in en waarom doen jongeren hieraan. Maar ook zien ze het belang van training om sexting te normaliseren en op deze manier de normen en waarden van de oudere generatie collega's bij te schaven.

Hoofdstuk 5: Conclusie en aanbevelingen

In het vorige hoofdstuk zijn de resultaten beschreven naar aanleiding van de afgenomen interviews en het surveyonderzoek. In dit hoofdstuk zal er in paragraaf 5.1 antwoord worden gegeven op de drie deelvragen met aansluitend een antwoord op de hoofdvraag. In paragraaf 5.2 worden de aanbevelingen beschreven die uit de resultaten en de conclusie voortvloeien.

5.1 Conclusies

In deze paragraaf worden de deelvragen beantwoord door middel van de resultaten uit hoofdstuk vier. Door de gegeven antwoorden op de deelvragen, wordt er een antwoord geformuleerd op de hoofdvraag.

Deelvraag 1: Hoe ervaren ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening de kennis die ze hebben over sexting?

Om een antwoord te krijgen op deze deelvraag, zijn de perspectieven van de drie verschillende actoren onderzocht (ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening). Om te weten hoe deze drie actoren de kennis rondom het onderwerp sexting ervaren zijn de resultaten van deze deelvraag opgesplitst in vier aspecten:

- 1: Welke kennis bezitten zij over het onderwerp sexting?
- 2: Hoe komen zij aan kennis over sexting?
- 3: Hoe gebruiken zij de kennis over sexting?
- 4: Hebben zij nog meer kennis nodig over het onderwerp sexting?

Ouders

Van de ouders die hebben meegewerkt aan het surveyonderzoek had het merendeel géén tot matige kennis over het onderwerp sexting. Een derde van de ouders had voldoende kennis over het onderwerp sexting. Ze verkrijgen deze informatie voornamelijk via het internet, televisie of via hun jongere. De informatie die ze hebben over sexting gebruiken de ouders voornamelijk om het gesprek aan te gaan met hun jongere. Zes ouders gaven aan dat zij deze informatie alleen gebruiken wanneer het speelt en drie gaven aan de informatie alleen te gebruiken wanneer dit noodzakelijk is. Eén ouder gaf aan het onderwerp helemaal niet te bespreken. In de probleemanalyse kwam naar voren dat driekwart van de jongens hier niet over praat met ouders en de helft van de onderzochte meisjes ook geen gesprekken heeft met ouders over het onderwerp sexting (Rutgers, 2017). Bij de kwalitatieve interviews kwam er naar voren dat er bij ouders ook nog regelmatig kop-in-het-zand gedrag is te herkennen, ouders ontkennen dat hun kind zoiets zou kunnen doen of willen hier niets van weten. Wanneer zij sexting wel bespreken met hun jongere gebeurt dit voornamelijk door middel van een open gesprek en door middel van praktijkvoorbeelden. Dit sluit aan bij het advies van Moreno (2018) over het gesprek aangaan met je kind over sexting. Wanneer zij sexting niet bespreken is het omdat zij niet over voldoende kennis beschikken of sexting afkeuren. 11 Van de 17 respondenten van het surveyonderzoek onder ouders gaven aan behoefte te hebben aan meer kennis over sexting.

Het voortgezet onderwijs

Op inhoudelijk vlak wisten alle respondenten vanuit het voortgezet onderwijs globaal te vertellen wat sexting inhoudt. Wat veelvuldig aan bod kwam is het kop-in-het-zand gedrag van onderwijsinstellingen of wat is opgemerkt bij collega's. Onderwijsinstellingen willen het buiten de deur houden en docenten willen er niets van weten, zodat ze er niets mee hoeven te doen. Sexting heeft op dit moment bij grotendeels van de onderwijsinstellingen en docenten geen prioriteit. Er wordt wel wat aan het onderwerp gedaan wanneer het speelt, maar vaak wordt er dan vanuit een paniecreactie gehandeld. Eén docent is getraind tijdens een studiedag over het onderwerp, de overige docenten zijn niet getraind en komen voornamelijk aan kennis door zichzelf te verdiepen in het onderwerp via internet, televisie of door nieuwsartikelen. Preventief wordt er bij een drietal van de respondenten over sexting gesproken tijdens mentoruur. Bij vier respondenten was bekend dat de jongeren voorgelicht worden over sexting, zes respondenten waren op de hoogte dat dit niet gebeurt binnen onderwijsinstellingen. Alle respondenten waren het erover eens dat zij meer kennis nodig hebben over het onderwerp. Deze kennis willen zij vergaren door middel van voorlichting of herhaaldelijke trainingen.

Jeugdhulpverlening

Over het algemeen weet ook de jeugdhulp wat sexting inhoudelijk betekend. Echter komt ook hier het kop-in-het-zand gedrag terug, ondanks dat zij met risicojongeren werken die vatbaarder zijn voor de gevaren online. Het is opvallend dat jeugdhulpinstellingen aangeven hier niets mee te doen want, zoals in de probleemanalyse al ter sprake kwam, eindigen er tientallen jongeren per jaar in Nederland in een psychiatrische kliniek vanwege sexting (RTL Nieuws, 2017). De geïnterviewde respondenten wisten vanuit het jeugdhulpverleningsperspectief te vertellen dat medewerkers wel getraind worden in wat sexting inhoudt en hoe je hiermee om kan gaan. Daarnaast komen ze aan kennis door zichzelf te verdiepen in het onderwerp of vanwege praktijkervaring. Echter wordt sexting niet besproken tijdens het interne of externe zorgoverleg van het zorgteam binnen de school met externe jeugdhulpverleningsinstanties, tenzij het toevallig speelt bij een specifieke leerling. De verzamelde kennis over sexting wordt binnen de jeugdhulpverlening voornamelijk ingezet om medewerkers te trainen en op deze manier de generatiekloof tussen medewerkers en jongeren te verkleinen. Zij worden geleerd waarom jongeren aan sexting doen en hoe ze hiermee om kunnen gaan, welke gesprekstechnieken het beste gebruikt kunnen worden met zowel ouders als jongeren. Dit laat zien dat er ook bij de jeugdhulpverlening behoefte is aan meer kennis over het onderwerp.

Deelvraag 2: Hoe ervaren de ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening de samenwerking (in de zorg) op dit moment?

Om een antwoord te kunnen geven op deze deelvraag, is de vraag in tweeën gesplitst. Als eerste is er gekeken naar de samenwerking op dit moment en vervolgens naar de samenwerking wanneer een jongere slachtoffer wordt van sexting.

Samenwerking op dit moment

Als er samenwerking nodig is tussen ouders en school, ouders en jeugdhulp of school en jeugdhulp wordt deze over het algemeen als goed ervaren. De samenwerking tussen ouders en school bestaat grotendeels uit regelmatig contact over zowel prestaties als de ontwikkelingen en de houding van een jongere.

De samenwerking tussen school en jeugdhulp bestaat op dit moment voornamelijk alleen rondom kwetsbare leerlingen. De samenwerking bestaat uit korte lijnen tussen school en jeugdhulp. Er ontbreekt in de gemeente X een samenwerkingsplan, met als oorzaak het vele aantal onderwijsinstellingen.

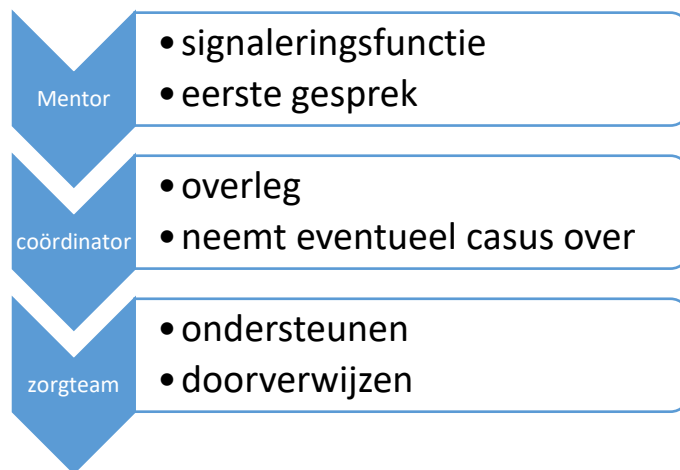
Een belemmering in de samenwerking op dit moment is de nieuwe privacywet (AVG), die in mei 2018 is ingegaan (Marseille. 2018). Dit kwam in de probleemanalyse al naar voren en is door de respondenten bevestigd. Docenten zijn hierdoor minder op de hoogte van problematieken van leerlingen. Er mogen minder dossiers worden ingezien en mailcontact over leerlingen mag alleen nog maar door initialen te gebruiken, wat onduidelijkheid oplevert. Er is meer administratief werk, wat door een deel van de docenten als meer werkdruk wordt ervaren.

Samenwerking n.a.v. sexting

Wanneer een jongere slachtoffer wordt van sexting, zoeken ouders de weg naar hulpverlening via de huisarts, school of via de politie. Belemmeringen in de samenwerking met ouders ontstaan wanneer ouders geen toestemming willen geven voor de zorg. Dit heeft ook weer te maken met de AVG. School is maar beperkt in de zorg die zij kunnen bieden en wanneer ouders geen toestemming geven voor professionele hulp kan een jongere tussen wal en schip vallen met schooluitval als eventueel gevolg. Dit kwam in de probleemanalyse al eens aan bod en werd door de respondenten ook als een moeilijk probleem ervaren. Het gaat dan met name om jongere onder de 16 jaar oud. Wanneer een jongere ouder is dan 16 jaar mag deze wettelijk gezien zelf een behandelingsovereenkomst aangaan met hulpverlening. School kan een jongere dan alleen adviseren om hulpverlening in te schakelen. Tot een jongere 16 jaar oud is, is school verplicht om ouders te informeren. Dus ook wanneer de jongere meldt dat hij/zij slachtoffer is geworden van sexting. In eerste instantie proberen ze het de jongere zelf te laten vertellen thuis. Het kan zijn dat een jongere dit niet durft omdat zij bang zijn voor de reactie van ouders, vanwege een andere culturele achtergrond, angst voor straf en voornamelijk schaamte. School is dan vaak de tussenpersoon. Zij sluiten dan aan bij het gesprek en ondersteunen

de jongere en sturen eventueel het gesprek. Mocht een jongere dit ook niet willen dan heeft de een van de respondenten de oplossing dat zij, als ondersteuningscoördinator dan het gesprek met ouders aangaat. Hierdoor voorkomt ze dat de vertrouwensband met mentor wordt beschadigd.

De samenwerking binnen de school bestaat uit de volgende stappen:

Deelvraag 3: Wat is er nodig om de zorg van een sexting-slachtoffer te optimaliseren?

Uit de resultaten zijn drie concrete antwoorden voortgekomen op deze deelvraag. Om de zorg van een sexting-slachtoffer te optimaliseren moet er vooral aan de voorkant nog een hoop gebeuren, dus voordat een jongere slachtoffer wordt.

Laagdrempelig maken

Alle respondenten waren het erover eens dat sexting veel meer speelt onder jongeren dan bij docenten bekend is en dat zij dit niet tegen hun docenten vertellen. Negen respondenten waren het erover eens dat schaamte bij de jongeren hier de grootste oorzaak van is. Maar ook angst voor de gevolgen speelt een grote rol. Angst en schaamte om het probleem te delen vloeien voort uit victim blaming. Wanneer een jongere slachtoffer wordt van sexting, wordt vaak de nadruk gelegd op het slachtoffer dat hij/zij dom is door een foto of video te hebben gemaakt. Omstanders schamen zich of gaan het slachtoffer pesten (Naezer, 2018). Zoals in de probleemanalyse en het theoretisch kader al eens aan bod kwam, wordt victim blaming versterkt door de docenten, hulpverleners, ouders en zelfs politie die adviseren om hier niet aan te doen. Hierdoor wordt de drempel juist verhoogd voor een jongere, om wanneer het dan toch misgaat naar hen toe te stappen om hulp te vragen.

Sexting is gezond seksueel gedrag van een jongere en shame-sexting, zoals Naezer (2018) de ongewenste verspreiding benoemd, moet als grensoverschrijdend seksueel gedrag worden gezien. De generatiekloof tussen de digitale generatie en de oudere generaties moet worden verkleind door de normen en waarden van de oudere generaties bij te schaven. Zij zijn niet opgegroeid met social media maar moeten hier wel mee leren omgaan.

Beleid

Bij alle tien de respondenten was op het moment van interviewen geen protocol of beleid aanwezig met betrekking tot sexting. Bij een tweetal was er een protocol in ontwikkeling. Men hoeft echter niet het wiel opnieuw uit te vinden, er is een duidelijk en overzichtelijk protocol/stappenplan ontwikkeld door Bureau Jeugd & Media (2015). Hier zijn ze in de gemeente X echter niet van op de hoogte. Dit stappenplan beantwoordt alle onduidelijkheden die op dit moment nog worden ervaren door de respondenten. De onduidelijkheden die er op dit moment zijn hebben met name betrekking op de verantwoordelijkheden en taakverdeling van de betrokken partijen rondom een sexting-slachtoffer. Het pestprotocol wordt op dit moment vaak aangehouden, ook al sluit deze niet goed aan op de situatie van een sexting-slachtoffer. Een mening die op dit moment ook nog vaak bestaat volgens respondenten is dat wanneer je er te veel aandacht aan geeft het probleem te groot wordt gemaakt.

Preventie

Om de zorg van een sexting-slachtoffer te optimaliseren moet er nog meer aan preventie worden gedaan, zo blijkt uit de resultaten. Negen respondenten zijn van mening dat jongeren zich niet bewust zijn van de risico's van social media en moeten zij hier meer in getraind worden. Zoals al eerder beschreven zijn jongeren ook niet in staat om gevolgen te kunnen overzien, aangezien dit deel van hun hersenen nog in ontwikkeling is in de puberfase (Crone, 2018). Aangezien er nu nog niet voldoende voorgelicht wordt aan de jongeren over social media en sexting moet dit meer gebeuren volgens de respondenten. Ook ouders en medewerkers van het voortgezet onderwijs moeten meer worden voorgelicht. Op dit moment gebeurt dat vrij weinig bij deze doelgroep. Ouders moeten ook de juiste balans weten te vinden in het zicht op het onlinegedrag van hun jongere. Bij een te streng of controlerend toezicht, kan dit averechts werken bij een jongere.

Van alle geïnterviewde respondenten binnen het voortgezet onderwijs, was er maar één die tijdens een studiedag een training over het onderwerp sexting heeft gehad. Zes respondenten gaven aan dat herhaaldelijke training van belang is bij dit onderwerp. Zij willen op inhoudelijk vlak meer kennis opdoen maar de grootste vraag was naar het aanleren van gesprekstechnieken.

Vier recent afgestudeerde docenten gaven aan tijdens de vooropleiding meer getraind te willen worden over het omgaan met social media en sexting.

Conclusie hoofdvraag

Door het beantwoorden van de deelvragen kan er nu een antwoord worden gegeven op de hoofdvraag:

Hoe kunnen ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening in de gemeente X samenwerken in de zorg bij een (toekomstig) sexting-slachtoffer tussen de 12 en 18 jaar oud?

Als ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening willen samenwerken in de zorg bij een (toekomstig) sexting-slachtoffer tussen de 12 en 18 jaar oud in de gemeente X, zal er eerst meer en betere kennis rondom sexting moeten komen bij de drie actoren. Sexting moet genormaliseerd worden door zowel de volwassen generatie als bij de jongeren. Dit kan worden gedaan door jongeren, ouders, docenten en hulpverleners voor te lichten of te herhaaldelijk te trainen. Sexting moet als gezond seksueel gedrag worden gezien, shame-sexting (de ongewenste verspreiding) moet als grensoverschrijdend seksueel worden gezien. De focus moet meer op de daders liggen dan op de slachtoffers. Zo voorkomt men ook victim blaming, wat tot op heden nog veel onbewust gebeurt. Wanneer dit gebeurt, wordt de drempel ook lager voor jongeren om naar een volwassene toe te stappen en zijn of haar probleem met sexting te delen. Zonder deze stap kan er ook geen samenwerking komen. Wanneer de stap door een jongere wordt gezet om het probleem wel te delen, moet het voor iedereen duidelijk zijn wat zijn of haar taak en verantwoordelijkheid is in nazorg. Zowel de lijnen binnen als buiten de school met ouders en jeugdhulp. Deze kunnen in een beleid of protocol worden verwerkt, zoals beschreven door Bureau Jeugd & Media (2017) en terug te vinden in bijlage 5.

5.2 Aanbevelingen

Op basis van de resultaten worden er aanbevelingen gedaan die implementeerbaar zijn bij ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening met betrekking tot de samenwerking van een sexting-slachtoffer tussen de 12 en 18 jaar oud in de gemeente X.

Het sextingprotocol

Ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening hoeven het wiel niet zelf opnieuw uit te vinden. Op onderwijsinstellingen en binnen jeugdhulpverlening bestaat op dit moment nog geen protocol met betrekking tot sexting. Echter is er al een duidelijk protocol ontwikkeld door Bureau Jeugd & Media (2015). Hierin staan duidelijke stappen vermeld die school en ouders kunnen volgen. Dit stappenplan is ook bruikbaar in de jeugdhulpverlening (bijlage 5). Dit stappenplan moet geïmplementeerd worden binnen onderwijs- en zorginstellingen. Bureau Jeugd & Media (2015) biedt daarnaast ook gastlessen, lezingen, workshops en meer aan voor zowel ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening, waarin het stappenplan nog meer kan worden toegelicht.

Voorlichting

Ook op het gebied van voorlichting hoeft het wiel niet opnieuw te worden uitgevonden. Bijna alle respondenten gaven aan dat de jongeren waar zij mee werken niet bewust zijn van de online risico's. Halt (2019) geeft voorlichtingen over online veiligheid aan zowel jongeren als ouders. Daarnaast biedt Humanitas (2019) de 'Gevaarlijke Liefde' voorlichting/workshop aan voor zowel jongeren, ouders als professionals. Tijdens deze voorlichting wordt sexting genormaliseerd en ligt de focus op daders van ongewenste verspreiding. Tijdens de interviews kwam ook een aantal keer het creatief voorlichten aan bod, zoals via een virtual reality bril, of leerlingen zelf laten voorlichten.

Er zijn nog een aantal onderwijsinstellingen in de gemeente X, die niet gebruik maken van het bestaande aanbod. Ofwel door onwetendheid of door kop-in-het-zand gedrag. Zoals in de resultaten en conclusie duidelijk naar boven kwam, moet de normalisatie bij de volwassen generatie beginnen. Er moet méér worden voorgelicht aan ouders, docenten en professionals. Deze behoefte kwam ook sterk terug in de resultaten. Aangezien er bij ouders ook nog kop-in-het-zand gedrag kan heersen rondom sexting, hadden een aantal respondenten het idee om op een ouderbijeenkomst sexting niet als hoofdthema, maar als onderdeel van social media te bespreken. Ze zijn bang dat ouders anders niet naar een ouderbijeenkomst komen.

Training

Uit de resultaten blijkt dat er onder medewerkers van het voortgezet onderwijs en jeugdhulp een sterke behoefte is aan het aanleren van gesprekstechnieken, inzetbaar bij een sexting-slachtoffer. Er is op dit moment nog vaak (onbewust) sprake van victim blaming bij de volwassen generatie. Ook al willen ze een jongere wel helpen, door een zin zoals: 'Hoe kan jij dit volgende keer voorkomen?' geven ze alsnog de schuld aan het slachtoffer voor het maken van de foto. Dit is hetzelfde als tegen een slachtoffer van aanranding zeggen: 'Had je maar geen kort rokje aan moeten doen.' De focus moet liggen bij het grensoverschrijdend seksueel gedrag van de dader, die het materiaal ongewenst

heeft verspreid. Volwassenen moeten hier herhaaldelijk in getraind worden om de bestaande normen en waarden te kunnen bijschaven naar de normen en waarden van de digitale generatie, zo blijkt uit de resultaten dat hier een sterke behoefte aan is onder docenten.

Niet alleen docenten, ook jongeren moeten meer en herhaaldelijk getraind worden, zo blijkt uit de resultaten. Ook hier hoeft het wiel niet opnieuw voor uit te worden gevonden. Er zijn al diverse lespakketten ontwikkeld met betrekking tot sexting, welke makkelijk geïmplementeerd kunnen worden binnen het onderwijs. Deze kunnen worden ingezet tijdens mentoruur, aangezien de vertrouwensband met een mentor vaak het sterkste is en de mentor meestal stap één is om een probleem mee te delen.

Vervolgonderzoek

Dit onderzoek heeft zich gefocust op de betrokken actoren rondom een sexting-slachtoffer. Eén respondent gaf aan benieuwd te zijn of er al eens in kaart is gebracht hoeveel jongeren daadwerkelijk slachtoffer worden van sexting. Docenten weten op dit moment wel dat het veel speelt bij jongeren, maar het komt bijna niet bij hen terecht. Een vervolgonderzoek zou een kwantitatief of kwalitatief onderzoek kunnen zijn onder jongeren binnen één onderwijsinstelling of verspreid over meerdere onderwijsinstellingen binnen een gemeente. De respondent was ook benieuwd of dat sexting in bepaalde regio's meer gebeurt dan in andere. Om hier een antwoord op te krijgen zou er een grootschalig landelijk kwantitatief onderzoek kunnen worden opgezet. Rutgers (2017) heeft bij het onderzoek 'Seks onder je 25^e' al eens 20.500 jongeren weten te bereiken in samenwerking met onder andere de GGD. Eventueel kan er door de GGD een onderzoek per regio worden opgezet, op deze wijze kunnen er ook meer jongeren worden benaderd.

Hoofdstuk 6: Discussie

In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de bruikbaarheid van het onderzoek. In de discussie komt naar voren wat de betekenis van het onderzoek is voor ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening. Er wordt een kritische reflectie gegeven op de uitkomsten, de methodologische keuzes en de uitvoering van het onderzoek. Daarnaast worden de sterke en zwakke punten van het onderzoek geanalyseerd.

6.1 Betekenis en bruikbaarheid

Dat de snelle groei van social media voor velen een lastige ontwikkeling is, blijkt uit zowel de probleemanalyse als uit de uitkomsten van het onderzoek. De politiek reageert hierop door strengere wetgeving toe te passen zoals de Algemene Verordening Gegevensbescherming (Marseille, 2018). Deze wet zorgt echter in de praktijk weer voor moeilijkheden, voornamelijk wanneer het om toestemming gaat met betrekking tot het verlenen van zorg en bij het onderlinge contact over leerlingen of cliënten. Deze nieuwe wetgeving is echter nog geen jaar in werking, dus zijn veel onderwijsinstellingen en jeugdhulpverleningsorganisatie ook nog in het proces van ontdekken hoe zij het beste met deze wetgeving om kunnen gaan en heeft dit ook tijd nodig.

Met de groei van social media groeit ook het sexting fenomeen en is de ongewenste verspreiding van naaktbeelden een groeiend probleem. De regering in Nederland geeft aan dat zij het lastig vinden op vragen rondom dit onderwerp te antwoorden, omdat er volgens hen te weinig onderzoek naar gedaan is en de ontwikkelingen razendsnel verlopen (Rijksoverheid, 2016). De politie, heeft als reactie op sexting als snelgroeiend probleem, dat jongeren hier niet aan moeten doen (NOS, 2018). Dat er veel kennis ontbreekt over het onderwerp sexting in zowel de politiek, als bij directe betrokkenen zoals ouders, het voortgezet onderwijs, jeugdhulpverlening en de jongeren zelf, komt sterk terug in de conclusie van dit onderzoek. In de praktijk is er een grote vraag naar voorlichting en training over zowel inhoudelijk sexting en social media, als het aanleren van gesprekstechnieken gericht op dit onderwerp.

Dat er op dit moment beleid ontbreekt met betrekking tot sexting bij onderwijsinstellingen en in de jeugdhulp blijkt zowel uit de resultaten als uit de probleemanalyse. Dit is te wijten aan sexting als snelgroeiend fenomeen. Vaak is het onderwerp nog geen prioriteit, pas wanneer het speelt. De hoofdvraag heeft betrekking op de samenwerking van ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening bij de zorg van een sexting-slachtoffer.

Door het ontbreken van beleid zijn er veel onduidelijkheden in de samenwerking en taakverdeling, wanneer een jongere slachtoffer wordt van sexting. Door deze onduidelijkheid kan er onbewust victim blaming ontstaan bij het slachtoffer. Om dit allemaal te voorkomen is dan ook het belangrijkste onderdeel uit de conclusie het normaliseren van sexting. De generatiekloof moet verkleind worden en sexting moet als gezond seksueel gedrag worden gezien en de ongewenste verspreiding als

grensoverschrijdend seksueel gedrag. Sexting moet niet alleen genormaliseerd worden bij jongeren, maar in alle lagen. Hierdoor verdwijnt sexting uit de taboesfeer en wordt de drempel voor slachtoffers lager gemaakt om erover te praten en hulp te zoeken.

Dit onderzoek heeft een toegevoegde waarde voor ouders, onderwijsinstellingen en jeugdhulpverlening binnen de gemeente X. Het onderzoek geeft hen nieuwe theoretische inzichten over waarom jongeren aan sexting doen en wat er met hen gebeurt wanneer zij slachtoffer worden. Uit de resultaten blijkt dat er een grote behoefte is aan meer kennis. De aanbevelingen zijn gemakkelijk implementeerbaar voor de betrokken partijen. Er kan gebruik worden gemaakt van bestaand voorlichting- en trainingsmateriaal en het sextingprotocol. Echter moet er wel een taboe worden doorbroken bij de volwassen generatie. Zij moeten er voor open staan om het onderwerp sexting te bespreken, met zowel de professionals als met de jongeren. Door dit onderzoek kan hen duidelijk worden gemaakt dat met kleine stappen er een groot verschil kan worden gemaakt voor (toekomstige) sexting-slachtoffers.

6.2 Sterkte- zwakteanalyse

De onderzoeksvraag heeft zich gericht op de drie belangrijkste actoren bij de samenwerking van een jongere die slachtoffer wordt van sexting, namelijk ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening. Een sterk punt in dit onderzoek is dan ook dat alle drie de perspectieven zijn onderzocht door zowel kwalitatieve interviews met medewerkers van onderwijsinstellingen en jeugdhulpverlening als door het kwalitatieve surveyonderzoek met ouders, wat de objectiviteit versterkt (Boeije, 2012). Er is bewust voor een kwalitatief surveyonderzoek gekozen om de betrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten. Wanneer er maar enkele ouders door middel van kwalitatieve interviews zouden worden bevraagd, werd het onderzoek veel minder betrouwbaar en valide geacht.

Ook is er bewust voor gekozen om medewerkers van diverse onderwijsinstellingen binnen de gemeente X te benaderen om meer diversiteit in perspectieven te creëren. Daarnaast zijn de geïnterviewde respondenten ook bewust geselecteerd op leeftijd en op de kennis die zij al wel of niet beschikte over het onderwerp. Het probleem is door twee verschillende partijen geverifieerd. De interviews zijn allen uitgewerkt tot een transcript, waardoor de onderzoeker alle informatie letterlijk kon terugzoeken en de kans op onwaarheden is verkleind (Boeije, 2012). Het onderzoek is tevens begeleid door de coördinator van organisatie Z, welke als één van de weinige organisaties voorlichtingen en trainingen aanbiedt in de gemeente X over onder andere het onderwerp sexting. Het onderzoek is meerdere malen door derden gelezen, waardoor de onderzoeker de kans kreeg om foutieve informatie weg te halen of aan te passen. Door het onderwerp sexting met de respondenten te bespreken, kwamen de meeste al direct aan nieuwe informatie en gaven ze aan hier mee aan de slag te willen gaan, door een voorlichting in te gaan plannen.

De externe validiteit, oftewel de generaliseerbaarheid is in dit onderzoek vrij betrouwbaar. De respondenten komen van diverse onderwijs- of zorginstellingen binnen de gemeente X. De

aanbevelingen zijn niet specifiek gericht op één onderwijs- of zorginstelling. Ze zijn breed getrokken, zodat meerdere partijen de aanbevelingen kunnen implementeren.

Een zwak punt in het onderzoek is het gegeven dat er uiteindelijk maar 17 respondenten voor het surveyonderzoek zijn geworven in plaats van het gevraagde aantal van minimaal 30. Dit is een bedreiging van de interne validiteit (Boeije, 2012). Tevens zijn de respondenten van het surveyonderzoek via social media platforms zoals Facebook, WhatsApp en LinkedIn geworven. Door de anonimiteit van het surveyonderzoek is het niet te achterhalen wie de vragenlijst heeft ingevuld. Hierdoor is het niet zeker of zij daadwerkelijk allen ouders zijn van jongeren tussen de 12 en 18 jaar oud, die op het regulier voortgezet onderwijs zitten.

Literatuurlijst

- Baarda, B., Bakker E., Fischer, T., Julsing, M., Peters, V., Velden, T. van der, De Goede, M. (2013) *Basisboek kwalitatief onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek.* (Derde druk) Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Becker, A. (2018) *Inleiding in de pedagogiek.* Assen: Koninklijke Van Gorcum BV
- Boeije, H. (2012) *Analyseren in kwalitatief onderzoek. Denken en doen.* Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Brasser, B. (2016, 13 januari) *Sexting Tilburgse leerlingen al maanden bezig.* Metronieuws. Geraadpleegd op: <https://www.metronieuws.nl/nieuws/binnenland/2016/01/sexting-tilburgse-leerlingen-al-maanden-bezig>
- Burgerlijk Wetboek 1 Familie- en personenrecht (z.j.) Titel 14 *Het gezag over minderjarige kinderen.* Art. 245, art. 247 Geraadpleegd op: <https://maxius.nl/burgerlijk-wetboek-boek-1/boek1/titel14>
- Crone, E. (2018). *Het puberende brein, over de ontwikkeling van de hersenen in de unieke periode van de adolescentie.* Amsterdam: Prometheus.
- Dingemans, K. (2018, 31 december) *Interview & enquête in je scriptie.* Scribbr. Geraadpleegd op: <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/interview-enquete-in-je-scriptie/>
- Dijck, J. van (2009) *Media, Culture & Society*, 31; 41. doi: 10.1177/0163443708098245
- Feldman, R. S. (2016) *Ontwikkelingspsychologie.* Amsterdam: Pearson Benelux BV.
- Halt (2019) *Sociale media en online veiligheid.* Geraadpleegd op 3 januari 2019 op: <https://www.halt.nl/veilige-school/sociale-media-en-online-veiligheid/>
- Hermes, J., Naber, P., & Dieleman, A. (2007). *Leefwerelden van jongeren.* Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Humanitas (z.j.) *Gevaarlijke Liefde.* Geraadpleegd op: <https://www.humanitas.nl/eindhoven>
- Humanitas (2017, juni) *Gevaarlijke Liefde.* Humanitas Eindhoven
- Jacobsen, S., Kleijer, J. (2015) *Stappenplan 'omgaan met sexting'.* Bureau Jeugd & Media. Geraadpleegd op: <https://www.bureaujeugdenmedia.nl/stappenplan-omgaan-met-sexting/>
- Kleijer, J. (2018, 11 september) *Naaktselfie sturen is normaal. Stop met shamen van sexting.* NRC.nl. Geraadpleegd op: <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/09/11/politie-stop-met-shamen-van-sexting-a1616089>
- Kliksafe (2017, 27 januari) *Jongeren en online veiligheid. Over risicovol mediagebruik en de rol van ouders.* Nunspeet: Kliksafe 2017
- Kooi, V. van der (2018, 19 september) *Eind regiobrede inkoop jeugdzorg.* Eindhovens Dagblad. Geraadpleegd op: <https://www.ed.nl/eindhoven/eind-regiobrede-inkoop-jeugdzorg~ae7f3466/>
- Kooi, V. van der (2019, 16 januari) *Geen geld meer voor voorlichting over sexting en loverboys op scholen in regio Eindhoven.* Eindhovens Dagblad. Geraadpleegd op: <https://www.ed.nl/eindhoven/geen-geld-meer-voor-voorlichting-over-sexting-en-loverboys-op-scholen-in-regio-eindhoven~a23ae157/>

- Mandemaker, A. (2018, 6 juli) *Kritiek op Eindhoven: Inperken van jeugdzorg is tegen de wet*. Eindhovens Dagblad. Geraadpleegd op: <https://www.ed.nl/eindhoven/kritiek-op-eindhoven-inperken-van-jeugdzorg-is-tegen-de-wet-a57261db/>
- Marseille, R. (2018) *Nieuwe privacywet (GDPR): wat is er veranderd?* NPO Focus. Geraadpleegd op: <https://npofocus.nl/artikel/7803/nieuwe-privacywet-gdpr-wat-verandert-er>
- Moreno, M., A. (2018, 26 februari). *What parents need to know about sexting*. Jama Pediatrics. Geraadpleegd op: <https://jamanetwork.com/journals/jamapediatrics/fullarticle/2673714>
- Movisie (2013, 3 oktober) *Al eens gehoord van Welzijn Nieuwe Stijl?* Geraadpleegd op: <https://www.movisie.nl/publicatie/al-eens-gehoord-welzijn-nieuwe-stijl>
- Naezer, M. (2018) *'Sexting: Een beter verhaal.'* In: *#ShameOver: Ongewenste sexting, door een virtuele bril de schaamte voorbij*, Marcel Lieskamp (red.), Sittard: Bureau Jeugdzorg Limburg, p.18-25.
- Newcom Research & Consultancy B.V. (2018, 29 januari). *Nationale Social Media Onderzoek 2018. Het grootste trendonderzoek van Nederland naar het gebruik en verwachtingen van social media #NSMO*. Z.pl.: Newcom.nl
- NOS (2018, 4 september). *Politie scherpt advies aan jongeren aan: stop met sexting*. Geraadpleegd op: <https://nos.nl/artikel/2248894-politie-scherpt-advies-aan-jongeren-aan-stop-met-sexting.html>
- Oosten, A. van (2016) *"Sexy selfies". Over de rol van sociale media bij (zelf-) seksualisering onder jongeren*. Onderzoekscentrum Jeugd en Media, Universiteit van Amsterdam. Geraadpleegd op: https://www.tijdschriftvoorseksuologie.nl/media/k2/attachments/VanZOostenZSexyZselfiesZ2016Z40-2_1.pdf
- Oosterveer, D. (2017, 2 januari). *Social media anno 2017: alle cijfers over Facebook, Snapchat en Instagram en meer*. Geraadpleegd op: <https://www.marketingfacts.nl/berichten/social-media-cijfers-anno-2017>
- Rijksoverheid (z.j.) *Leerplicht en kwalificatieplicht*. Geraadpleegd op: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/leerplicht/leerplicht-en-kwalificatieplicht>
- Rijksoverheid (z.j.) *Veilig leren en werken in het onderwijs*. Geraadpleegd op: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/veilig-leren-en-werken-in-het-onderwijs/vraag-en-antwoord/moet-de-school-seksueel-misbruik-melden-en-aangeven>
- Rijksoverheid (z.j.) *Welke jeugdhulp (jeugdzorg) is er voor mijn kind beschikbaar?* Geraadpleegd op: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/jeugdhulp/vraag-en-antwoord/vormen-jeugdhulp-jeugdzorg>
- Rijksoverheid (2014) *Actieplan sociale veiligheid op school*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Geraadpleegd op: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/veilig-leren-en-werken-in-het-onderwijs/documenten/jaarplannen/2014/10/03/actieplan-sociale-veiligheid-op-school>
- Rijksoverheid (2016, 3 januari) *Beantwoording Kamervragen over sexting*. Ministerie van Justitie en Veiligheid. Geraadpleegd op:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2016/03/01/antwoorden-kamervragen-over-sexting>

Rijksoverheid (2018, 16 mei) *Wetsvoorstel en Memorie van Toelichting Herwaardering strafbaarstelling actuele delictsvormen (consultatieversie)*. Ministerie van Justitie en Veiligheid. Geraadpleegd op:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/05/16/wetsvoorstel-en-memorie-van-toelichting-herwaardering-strafbaarstelling-actuele-delictsvormen-consultatieversie>

RTL Nieuws (2017, 24 januari) *Tientallen jongeren belanden in psychiatrische kliniek na sexting*. RTL Nieuws. Geraadpleegd op: <https://www.rtlnieuws.nl/node/234766>

Rutgers/Soa Aids Nederland (2012). *Seks onder je 25e*. Delft: Uitgeverij Eburon

Rutgers/Soa Aids Nederland (2017). *Seks onder je 25e*. Delft: Uitgeverij Eburon

Schols, M., Duimel, M., De Haan, J. (2011, 10 februari) *Hoe cultureel is de digitale generatie?* Sociaal en Cultureel Planbureau.

Timmers, F. (2018, 29 november). *Hof buigt zich over vervolging na zelfmoord Onur (14) uit Enschede*. Tubantia. Geraadpleegd op: <https://www.tubantia.nl/enschede/hof-buigt-zich-over-vervolging-na-zelfmoord-onur-14-uit-enschede~a8c31b1a/>

Bijlage 1 topiclijst

Deelvraag 1:

- Hoe ervaren de betrokken actoren de samenwerking (in de nazorg) op dit moment?

Deelvraag 2:

- Hoe ervaren ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening de kennis die ze hebben over sexting?

Deelvraag 3:

- Wat is er volgens ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening nodig om de samenwerking in nazorg van een sexting-slachtoffer te optimaliseren?

Topic	Subtopic	Vraag
Jongeren	Social media	Waarvoor/waarom gebruiken jongeren dit?
	Seksuele zelfobjectificatie	Wat houdt dit in? Waarom hebben jongeren hier behoefte aan?
	Sociale ontwikkeling	Eigen identiteit ontdekken/rol Loskoppeling van ouders
	Biologische ontwikkeling	Hersenontwikkeling Onvermogen gevolgen/andere perspectieven te zien
		Likes/dislikes
Ouders	Bespreekbaarheid sexting	Mogelijkheden
	Kennis	Weten zij wat hun jongeren op social media doet?
		Bewust zijn van risico's?
	Nieuwe privacywet	Op de hoogte? Toestemming
	School	Contact/samenwerking
School	Jeugdhulp	Weten zij dit te vinden?
	Contact ouders	Samenwerking
	Contact jeugdhulp	Samenwerking
	Kennis	Welke kennis bezitten werknemers m.b.t. sexting?
		Welke kennis bezitten leerlingen m.b.t. sexting?
Jeugdhulp		Hoe komen ze aan deze kennis?
		Welke kennis ontbreekt?
	Contact ouders	Samenwerking
	Contact school	Samenwerking
	Privacywet	
	Systeemgericht werken	Welzijn Nieuwe Stijl?
	Kennis	Welke kennis bezitten medewerkers m.b.t. sexting?
		Welke kennis bezitten cliënten m.b.t. sexting?
		Hoe komen ze aan deze kennis?
		Welke kennis ontbreekt?

Bijlage 2 Privacyverklaring interview

Dit interview wordt afgenomen als onderdeel van het afstudeeronderzoek aan de Fontys Hogeschool Sociale Studies van Romy Heijboer. Het interview zal volledig geanonimiseerd worden en de informatie uit dit interview zal **uitsluitend** gebruikt worden voor het afstudeeronderzoek. Het interview, de opname en transcriptie, wordt na de inleverdatum volledig vernietigd.

Dit afstudeeronderzoek kan volledig worden opgenomen in hbo-kennisbank waar het onderzoek openbaar wordt voor derden.

Ik geef WEL/GEEN toestemming dat de inhoud van mijn interview openbaar wordt in hbo-kennisbank.

Met ondertekening van deze verklaring geef ik toestemming aan Romy Heijboer dat mijn interview gebruikt mag worden voor haar afstudeeronderzoek aan de Fontys Hogeschool Sociale Studies.

Romy Heijboer

Respondent

Bijlage 3 codeboom 1 interviews

Deelvraag 1: Hoe ervaren ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening de kennis die ze hebben over sexting?		
Hoofdthema	Subthema	Aantal respondenten
Het voortgezet onderwijs		
Kop-in-het-zand gedrag	Onze jongere doet niet aan sexting	5
	-> imago 'sexting' school	1
	Moeilijk om school te benaderen over onderwerp	1
	Onderwerp heeft geen prioriteit	6
	Onbegrip sexting	3
Handelingsverlegen	Onwetendheid over aanpak onderwerp sexting	3
	Sexting te moeilijk onderwerp	4
	Docenten bang n.a.v. #metoo	1
	Paniekreactie	1
	Reactie alleen n.a.v. voorval	4
Kennis sexting	Geen training/voorlichting voor medewerkers	7
	Wel training/voorlichting voor medewerkers	1
	Geen training/voorlichting voor leerlingen	6
	Wel training/voorlichting voor leerlingen	4
	Jongeren krijgen mediawijsheid-les in eerste jaar	5
	Jongere docenten meer bewust over het onderwerp	6
	d.m.v. praktijkervaring	3
	Informatie vanuit collega's	2
	Mentor verzorgt voorlichting	1
	Weinig kennis	2
	Voldoende kennis	3
	Zelf verdiept via tv/internet/artikelen	2
	Experts inschakelen	2

Jeugdhulpverlening		
Kennis sexting	Veel kennis in verband met functie	2
	Training/les over het onderwerp gehad	2
	Jongeren worden getraind m.b.t. seksualiteit	1
	Risicjongeren vaker in aanraking met sexting	3
	Jongeren gebruiken social media voor eigenwaarde	3
	Zelf verdiept	2
	Via media	2
	Bewust dat jongeren aan sexting doen	2
	Niet bewust dat jongeren aan sexting doen	1
	Wordt niet besproken in extern teamoverleg	2
	Wordt niet besproken in intern teamoverleg	2
	Weinig kennis	1
Deelvraag 2: Hoe ervaren de ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening de samenwerking (in de zorg) op dit moment?		
Ouders		
Moeilijke bespreekbaarheid sexting	Multiculturele achtergrond	2
	Taboe/ontkenning	5
	Begrenzen/bestrafen slachtoffer	2
	Ouders weten niet hoe ze sexting moeten bespreken	2
	Samen met school op zoek naar oplossing	1
Het voortgezet onderwijs		
Privacywet	Geen toestemming, moeilijker hulp bieden onder 16	4
	Maakt drempel hoger voor jongeren om hulp te vragen	3
	Meer administratief werk docenten	3
	Verhoogde werkdruk	3
	Minder op hoogte van problematieken leerlingen	5
Contact ouders	Jongeren bespelen driehoeksverhouding	1
	Ouders worden geïnformeerd/gesprek met ouders	7
	School tussenpersoon voor leerling en ouders	4

Docenten	Weinig kennis/kunnen op sociaal agogisch gebied	4
	Mentor eerste stap	5
	Mentoroverleg als er wat speelt	4
	Mentor handelt niet na melding	1
	Signaleringsfunctie mentor/docent	7
	Moet vertrouwen bieden aan leerling	3
	Niet zelf in gesprek met leerling	1
	Te moeilijk onderwerp voor docent	1
	Niet vanuit paniek reageren maar in gesprek gaan	3
Schoolorganisatie	Wisseling docenten/organisatie maakt communicatie lastiger	2
	Zorgteam niet duidelijk in beeld bij docenten	2
	Bezuinigingen negatief effect op medewerkers	1
	Hulplijnen binnen school duidelijk	7
Zorgteam	Wordt betrokken	6
	Creëert veilige situatie	3
Passend onderwijs	Meer zorgleerlingen -> meer werk	3
	Meer gevoelige leerlingen voor dit onderwerp	3
	Manier van omgaan met leerlingen verbeterd	1
	Mentor meer tijd voor leerling	1
Sexting slachtoffer	Gebeurt niks met aangifte	1
	School gesprek met slachtoffer	5
	School gesprek met dader	2
	School geen gesprek met dader	3
	Onduidelijkheid waar slachtoffer hulp kan krijgen	1
	Alleen betrokken leerlingen worden aangesproken	4
	School wil situatie oplossen (maar is onoplosbaar)	4
	School streng op zoek naar dader (kan averechts werken)	3
	Niet te veel aandacht geven, anders wordt het te groot gemaakt	3
Samenwerking met hulpverlening	Jongeren adviseren naar huisarts toe te stappen wanneer 16+	1

Jeugdhulpverlening		
Contact ouders	Goed contact	2
	Ouders verantwoordelijk contact hulpverlening en school (creëren de driehoek)	1
	Gezinsgericht werken	1
Privacywet	Geen toestemming, moeilijker hulp bieden onder 16	2
	School moet hulp in huis halen	1
	School moet ouders informeren	2
Contact school	Samenwerkingsafspraken ontbreken in gemeente X	1
	Korte lijn (kwetsbare) jongeren	2
	School betrokken bij hulpplan	3
	School handelt niet n.a.v. melding sexting	1
	Er komen geen meldingen dus er wordt niks gedaan	2
	Geen samenwerking m.b.t. sexting	1
Contact andere hulpverlening	Veel contact onderling	2
Deelvraag 3: Wat is er nodig om de zorg van een sexting-slachtoffer te optimaliseren?		
Generatiekloof	Normen en waarden bijschaven volwassenen	8
	Bewustwording waarom jongeren aan sexting doen	9
	Mentaliteitsverandering	7
	Politiek moet erop inspelen	2
Verantwoordelijkheid	Duidelijker overzicht wie welke rol heeft en wat ieders taak is (opvoedtaak of niet) (ouders, verschillende medewerkers binnen school, hulpverlening)	5
	Samenwerken met collega's	2
	Ouders verantwoordelijk online gedrag kind	3
Normaliseren sexting	Sexting gezond gedrag	5
	Veroordeling voorkomen	5
Victim blaming	Niet veroordelen maar ondersteunen	3
	Jongeren schamen zich	9
	Durven geen hulp te vragen door oproep politie	1
	Focus moet op dader liggen/ ongewenste verspreiding	6

Social media	Bijhouden snelle ontwikkelingen	5
	Begrijpen waarom jongeren het gebruiken (likes)	6
	Meer ouderlijk toezicht	4
	Minder ouderlijk toezicht (ouders te controlerend/streng)	2
	Leren omgaan met nieuwe manier van pesten: exposen	3
Gesprek aangaan	Ouders	5
	Jeugdhulp	1
	Mentor	7
	Medewerker zorgteam	2
	Gesprekstechnieken aanleren	8
Beleid/protocol m.b.t. sexting	Ontbreekt in hulpverlening	2
	Ontbreekt op school	8
	Standaardprotocol sexting gebruiken (wiel niet opnieuw uitvinden)	1
	Pestprotocol (maar sluit niet aan)	2
	Pest protocol gebruiken	1
	Sexting beleid/protocol in ontwikkeling	2
Jongeren	Eigen regie geven	5
	Groepsdruk m.b.t. sexting verminderen	6
	Anonimiteit m.b.t. verspreiding maakt het probleem groter	5
	Zijn niet bewust van risico's van social media	9
Preventief	Signaleren en terugkoppelen	5
	Voorlichting jongeren	5
	Voorlichting ouders	4
	Voorlichting medewerkers voortgezet onderwijs	5
	Voorlichting op basisonderwijs	1
	Via vlaggensysteem jongeren trainen	1
	Seksuele voorlichting thuis	2
	Seksuele voorlichting op voortgezet onderwijs	2
	Seksuele voorlichting op basisonderwijs	1

	Jongeren meer trainen m.b.t. social media	5
	Jongeren herhaaldelijk trainen (lespakket)	5
	Docenten herhaaldelijk trainen	6
	Ouders herhaaldelijk trainen	2
	Docenten/hulpverleners in vooropleiding al trainen	4
	Bij mentoruur bespreken	3
	Creatief voorlichten	3
	meer tijd vrijmaken vooraf i.p.v. achteraf	3
Laagdrempelig maken	Jongeren vertellen nu niet wat er speelt tegen docenten	10
	Jongeren ervaren angst voor gevolgen als ze het wel vertellen	4
	Voor ouders laagdrempelig maken door sexting onderdeel van informatieavond maken	1

Bijlage 4 codeboom 2 enquête ouders

Deelvraag 1: Hoe ervaren ouders , het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening de kennis die ze hebben over sexting?		
Hoofdthema	Subthema	Aantal respondenten
Social media	Voldoende zicht op social media gebruik van jongere	7
	Matige zicht op social media gebruik van jongere	6
	Geen zicht op social media gebruik van jongere	4
Sexting	Voldoende kennis sexting	6
	Matige kennis sexting	6
	Geen kennis sexting	5
	Kennis via jongere	7
	Kennis via internet	13
	Kennis via televisie	5
	Kennis via school	3
	Kennis via overige (werk/training)	2
	Begrip dat jongeren naaktfoto's maken	1
	Onbegrip dat jongeren naaktfoto's maken	16
	Bespreekt sexting wel met jongere	13
	Bespreekt sexting niet met jongere	4
	Wilt wel meer weten over het onderwerp sexting	11
	Wilt niet meer weten over het onderwerp sexting	6
School	Weet dat jongere op school les krijgt over mediawijsheid	8
	Weet dat jongere op school les krijgt over sexting	4
	Weet dat jongere geen social media les krijgt	3
	Weet niet of jongere les krijgt over social media	6
	Weet wat er op school speelt m.b.t. sexting	7
	Weet niet wat er op school speelt m.b.t. sexting	10
Deelvraag 2:		

Hoe ervaren de ouders, het voortgezet onderwijs en jeugdhulpverlening de samenwerking (in de zorg) op dit moment?		
Contact met school	Regelmatig	7
	Alleen wanneer nodig	9
	Nooit	1
Soort contact	Prestaties	5
	Zorg gerelateerd (houding, ontwikkeling)	5
	Prestaties en zorg gerelateerd	6
In geval van slachtoffer sexting, weg naar hulpverlening via:	Huisarts	10
	School	8
	Maatschappelijk werk	2
	Politie	7
	Niet direct nodig	1
Deelvraag 3: Wat is er nodig om de zorg van een sexting-slachtoffer te optimaliseren?		
Sexting zelf thuis bespreken	Open gesprek zelf beginnen	8
	Met voorbeelden	3
	Wanneer het speelt (op school of in het nieuws)	3
	Niet bespreken (niet nodig/ geen kennis)	3

Bijlage 5 Sextingprotocol Bureau Jeugd & Media

HELP! ER CIRCULEERT EEN NAAKTFOTO / SEKSFILMPJE OP MIJN SCHOOL!

Doel: beperken van de eventuele emotionele schade voor betrokkene(n) en herstellen rust en sociale veiligheid op school

ANALYSEER

- Aandacht voor het slachtoffer
Veroordeel niet, maar steun en luister: wat heeft hij/zij nodig?
- Bepaal omvang en impact
Soms is een naaktfoto of seksfilmpje niet vrijwillig tot stand gekomen
- Check bestaande protocol
- Betrek vertrouwenspersoon
- Betrek politie voor advies
- Zet acties op een rijtje
 - Wie
 - Wat
 - Wanneer
 - Waar
 - Hoe

Handel snel, maar wel doordacht

Benader de betrokkenen cultuursensitief: wat ligt gevoelig?

REAGEER

- Voer gesprek met ouders van slachtoffer
Wees goed voorbereid op emoties van ouders (schaamte, boosheid, verdriet, onmacht)
- Organiseer/adviseer hulp voor ouders van het slachtoffer
Inventariseer vooral welke hulp voor ouders beschikbaar is
- Aandacht voor de dader
- Contacteer school dader: informeer en nodig uit tot samenwerken
Indien van toepassing
- Voer gesprek met ouders van dader
- Organiseer/adviseer hulp voor ouders van de dader
- Besluit tot melding of aangifte
In overleg met de politie
- Actie om online beeldmateriaal offline te halen
www.melknoop.nl
- Las een rustperiode in voor het slachtoffer
- Denk na over alternatieve interventies

FACILITEER

- Stel communicatiestatement op

Wat speelt er? Wat vindt u? Wat doet u? Waarom? Contactpersoon?
- Geef docenten handvatten
Bijvoorbeeld: krachtige boodschap, gesprekstechnieken, gedragsinterventies, lesmateriaal

Ook docenten kunnen oordeel hebben: geef ruimte om erover te praten

BELANGRIJK!
AANPAK VAN DE GROEP DOOR AFGEVEN KRACHTIG SIGNAAL:
ZONDER VERSPREIDERS GEEN SHAME SEXTING!
Zet negatieve groepsdruk om in positieve groepsdynamiek

Denk na over passende boodschap naar leerlingen: problematiseren of normaliseren?

ACTIVEER

- Verzoek dringend tot verwijderen foto/filmpje
- Aan de slag in de klas van het slachtoffer
 - Creëer inzicht en reflectie
 - Maak afspraken over hoe slachtoffer te steunen
 - Benoem drie Buddy's
- Vraag het slachtoffer wie hij/zij als hulpbron in de klas zou willen inschakelen
- Informeert ouders van klasgenoten van het slachtoffer
Vraag ouders thuis ook het gesprek te voeren en bied hen hiervoor handvatten

Weet wat er online speelt: monitor actief sociale media op berichten rondom jouw school

COMMUNICEER

- Handel conform het communicatiestatement
- Overweeg interventies en gesprek in overige klassen
Aandacht in andere klassen is afhankelijk van de mate van verspreiding en onrust
- Overige klassen: informeer ouders van leerlingen
Indien van toepassing
- Wees voorbereid op media aandacht (sociale media, kranten, radio, televisie)
 - Wie doet wat?
 - Kan communicatiestatement online als het nodig is?
 - Hoe om te gaan met journalisten en cameraploegen?
- Stem communicatie af met de school van de dader
Indien van toepassing

Verwijs bij onjuiste berichten op sociale media naar het communicatiestatement op de website

EVALUEER

- Evalueer met slachtoffer, ouders en docenten
Denk ook na over preventiemaatregelen
- Vraag terugkoppeling aan de school van de dader
Indien van toepassing
- Evalueer het proces in het ZAT-overleg met alle professionele betrokkenen
Wat ging goed? Wat kon beter?
- Plan momenten in voor nazorg aan alle betrokkenen.
Hoe gaat het nu? Hebben ze nog wat nodig?
- Verwerk evaluatie in protocol/handlingsplan

Output is input voor het protocol & preventiemaatregelen!

Bureau Jeugd & Media

Hulp bij online veiligheid, gastlessen, kant-en-klare mentorlessen, ouderavonden en scholing voor professionals: www.bureaujeugdmedia.nl / info@bureaujeugdmedia.nl / 020-6626559

Bijlage 6 achtergrondinformatie respondenten kwalitatief interview

Respondent:	Geslacht:	Leeftijd:	Vooropleiding:	Functie:	Aantal jaren werkervaring:
1	Vrouw	39	Klinische neuropsychologie en seksuologie	Gedragswetenschapper/ Seksuoloog	10
2	Vrouw	27	MBO, huidig sociale studies student 3 ^e jaar.	School maatschappelijk werkster	0 (alleen diverse stages)
3	Vrouw	24	Pedagogiek en international lifestyle studies	Onderzoeker, conceptontwikkelaar	2
4	Man	24	Lerarenopleiding maatschappijleer	Docent maatschappijleer, economie en mentor 3 MAVO	1,5
5	Vrouw	24	Commerciële economie, kopopleiding docent economie	Docent economie, mentor	2
6	Man	38	Lerarenopleiding geschiedenis, tweedegraads	Docent geschiedenis, leerlingcoördinator brugklas, mentor	16
7	Vrouw	59	Lerarenopleiding Nederlands	Docent Nederlands, mentor 4 havo en sectievoorzitter	18
8	Vrouw	49	Lerarenopleiding Engels	Docent Engels, mentor, vertrouwenspersoon	20
9	Vrouw	36	HBO psychologie, master special educational needs	Ondersteunings-coördinator	10/11
10	Man	24	Lerarenopleiding geschiedenis	Docent geschiedenis, mentor brugklas	4